

”En enää tavallaan tanssi muiden pillin mukaan, vaan nyt mä oon se, joka viheltää”

Alaikäisten kokemuksia omillaan asumisesta

Nina Grönholm

Reeta Peltonummi

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2023

Sosionomin tutkinto-ohjelma (AMK)

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

GRÖNHOLM, NINA & PELTONUMMI, REETA:

”En enää tavallaan tanssi muiden pillin mukaan, vaan nyt mä oon se, joka vihel-
tää”

Alaikäisten kokemuksia omillaan asumisesta

Opinnäytetyö 62 sivua, joista liitteitä 4 sivua
Lokakuu 2023

Alaikäisenä itsenäistyminen on melko yleinen ilmiö Suomessa, mutta se on jäänyt piiloon yhteiskunnallisessa keskustelussa. Itsenäistymisen syynä on usein opintojen aloittaminen toisella paikkakunnalla. Toisen asteen opintojen perässä muuttaminen koskettaa erityisesti kasvukeskusten ulkopuolella asuvia 15–16-vuotiaita nuoria. Opinnäytetyön tarkoitus oli kartoittaa nuorten kokemuksia omillaan asumisesta alaikäisinä ja selvittää, millaista tukea nuoret toivovat itsenäistymisessä. Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä nuorten parissa toimiville tahoille tietoisuutta nuorten kokemuksista omillaan asumisesta sekä heidän tukitoiveistaan itsenäistymisvaiheessa. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Aineisto koostui kolmen opinnoissa kiinni olevan alaikäisen haastattelusta, ja se analysoitiin sisällönanalyysin tavoin.

Opinnäytetyön tulosten mukaan nuoret olivat tyytyväisiä omillaan asumiseen, koska se oli mahdollistanut oman arjen luomisen. Vastuun lisääntyminen arjessa kuitenkin edellytti nuorilta erilaisia taitoja, joiden oppimisessa lähipiirin merkitys korostui. Nuoret kokivat lähipiiriltään saadun tuen ja luottamuksen merkityksellisimmäksi tueksi itsenäistymisen taipaleella. Nuorten itsenäistyminen oli onnistunut pääosin hyvin, mutta osa nuorista nosti esille yksinäisyyden kokemuksen. Itsenäistymisen tuomat muutokset arkeen sekä identiteetin kehittyminen voivat tulosten mukaan tuoda nuorille tarpeen myös yhteiskunnan palveluille. Osa nuorista koki koulusta saatavan tuen ja ohjauksen tärkeäksi muuttuneessa elämäntilanteessaan.

Oppivelvollisuuden laajentuminen toisen asteen opintoihin 1.8.2021 alkaen voi lisätä alaikäisten muuttoa opintojen perässä, minkä vuoksi on tärkeää tutkia, millaisia vaatimuksia se asettaa yhteiskunnalle. Tulevaisuudessa on tärkeää tavoittaa myös opintonsa keskeyttäneitä itsenäisesti asuvia alaikäisiä ja kartoittaa heidän itsenäistymisen kokemuksiaan sekä tukea ja palveluita koskevia toiveitaan.

Asiasanat: itsenäistyminen, tuki, palvelut, alaikäinen

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

GRÖNHOLM, NINA & PELTONUMMI, REETA:
“I’m Sort of Not Dancing to Anyone Else’s Tune Anymore, Now I’m Dancing to
My Own Tune”
Minors’ Experiences of Living Independently

Bachelor's thesis 62 pages, appendices 4 pages
October 2023

Becoming independent as a minor is a common phenomenon in Finland, but it has yet remained fairly hidden in the social debate. The purpose of this thesis was to survey minors’ experiences of living on their own and find out what kind of support they wish to have for this life change. The research was carried out as qualitative research and the research material consisted of semi-structured interviews with three minors living on their own.

According to the results of the thesis, moving away from parents requires many skills from the youth, and the most meaningful support in developing these skills comes from their social circle. Becoming independent had mostly gone well with the youth, but some of them had felt loneliness while living on their own. According to the results, the changes in everyday life and the development of identity can also bring the need for society's services. The young people felt that the support and guidance from school was important especially during the changes in life situations. With the expansion of compulsory schooling to secondary education from the year 2021, the quantity of the target group may increase, which makes it important to study what kind of demands it places on society.

Key words: becoming independent, support, services, minor

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	ITSENÄISTYMINEN ALAIKÄISENÄ	7
	2.1 Itsenäistyminen yhteiskunnallisena ilmiönä	7
	2.2 Sosiaaliset suhteet itsenäistymisen tukena	10
	2.3 Kohti autonomista toimijuutta	12
	2.4 Identiteetin rakentuminen vastuun ja vapauden lisääntyessä	16
3	PALVELUT NUOREN ITSENÄISTYMISEN TUKENA	18
	3.1 Nuoret osana palvelujärjestelmää	18
	3.2 Koulun tarjoamat palvelut ja tuki nuorille	20
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
	4.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	23
	4.2 Laadullinen tutkimus tutkimusmenetelmänä	23
	4.3 Aineistonkeruu	24
	4.4 Aineistolähtöinen analyysi	26
5	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	29
	5.1 Aineistonkeruun taustatiedot	29
	5.2 Nuorten kokemuksia omillaan asumisesta	29
	5.3 Nuorten itsenäistymistä tukevat tekijät	33
	5.4 Nuorten toiveet sekä tarpeet palveluille ja tuelle	40
6	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	44
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	47
	7.1 Johtopäätökset tutkimuksen tuloksista	47
	7.2 Pohdinta ja jatkotutkimusaiheet	51
	LÄHTEET	54
	LIITTEET	59
	Liite 1. Saatekirje Tredun opettajille	59
	Liite 2. Teemahaastattelun runko	60
	Liite 3. Tutkimusaineiston sisällönanalyysi	61

1 JOHDANTO

Suomalaiset nuoret muuttavat omilleen melko varhain eurooppalaisittain verrattuna, keskimäärin 21 vuoden iässä (Custódio 2020, 6; Eurostat 2022, 11). Omilleen muuton syinä ovat usein itsenäistymiseen liittyvät elämänmuutokset, kuten opintojen aloittaminen, työelämään siirtyminen tai perheen perustaminen (Raitanen 2001, 98). Muuttaminen omilleen on kuitenkin yleistä jo alaikäisenä, ja tähän yhtenä syynä on opintojen aloittaminen toisella paikkakunnalla (Pyymäki & Ikola 2022). Toisen asteen opintojen perässä muuttaminen koskettaa erityisesti kasvukeskusten ulkopuolella asuvia 15–16-vuotiaita nuoria, joille koulutusvalinta on selvästi suurempi elämänmuutoksen kysymys, sillä koulutusmahdollisuudet ovat kaventuneet näillä alueilla koulutuspoliittisten muutosten myötä (Mäkinen 2015, 108). Oppivelvollisuutta on laajennettu 1.8.2021 alkaen toisen asteen opintoihin, mikä voi lisätä entisestään syrjäseuduilla asuvien nuorten tarvetta muuttaa omilleen alaikäisenä.

Oppivelvollisuuden laajentuminen herättää myös kysymyksen siitä, asettaako se kasvukeskuksissa ja syrjäseuduilla asuvat nuoret eriarvoiseen asemaan, sillä se voi pakottaa osan nuorista muuttamaan omilleen alaikäisenä riippumatta siitä, millaiset valmiudet nuorella on itsenäiseen asumiseen tai millaiset taustaresurssit ja tuki hänellä on läheisiltään (Vehkalahti & Armila 2021, 173). Itsenäistyminen edellyttää nuorelta erilaisia voimavaroja sekä tukea nuoren perheeltä ja muulta tukiverkostolta (Mäkinen 2015, 109). Itsenäinen asuminen myös vaatii nuorelta kasvavaa toimijuutta omassa elämässään, ja yleensä nuori tarvitsee etenkin itsenäistymisen alkuvaiheessa niin henkistä kuin konkreettista tukea läheisiltään oman arjen pyörittämiseen ja arkirutiinien muodostamiseen. Kaikilla nuorilla ei kuitenkaan ole yhtäläisiä valmiuksia omillaan asumiseen uudella paikkakunnalla. Tästä syystä koemme tärkeäksi ja myös yhteiskunnallisesti ajankohtaiseksi tarkastella, millä tavalla yhteiskunta ja palvelut voivat tukea nuorta itsenäistymisessä.

Alaikäisten itsenäinen asuminen on verrattain piilossa oleva ilmiö, vaikka esimerkiksi Tampereella asuu itsenäisesti peräti 2000 16–18-vuotiasta nuorta (Pyymäki

& Ikola 2022). Saimme opinnäytetyön aiheesta kimmokkeen Tampere Junior kehitysohjelmasta, jonka yhtenä projektina oli edistää itsenäisesti asuvien 16–18-vuotiaiden nuorten mielenterveyttä. Opinnäytetyömme tarkoituksena on saada nuorten ääni kuuluviin kartoittamalla itsenäisesti asuvien alaikäisten kokemuksia omillaan asumisesta sekä selvittämällä, millaista tukea alaikäisinä itsenäisesti asuvat nuoret toivovat itsenäistymiseen. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä nuorten parissa toimivien tahojen tietoisuutta nuorten kokemuksista omillaan asumisesta sekä heidän tukitoiveistaan itsenäistymisvaiheessa.

Tutkimuksemme kohdistuessa itsenäisesti asuviin alaikäisiin, rajautuu opinnäytetyömme kohderyhmäksi 15–17-vuotiaat nuoret. Lisäksi kohderyhmä rajautuu opinnoissa kiinni oleviin nuoriin, koska koimme hyvänä mahdollisuutena lähestyä nuoria toisen asteen oppilaitoksen kautta, sillä opinnot ovat yleinen syy muuttaa omilleen alaikäisenä. Kartoitimme tutkimuksemme kohderyhmään sopivat nuoret Tampereen seudun ammattioppilaitoksesta.

Opinnäytetyössämme emme aina korosta kohderyhmämme alaikäisyyttä, vaan usein kuvaamme kohderyhmäämme nuoren käsitteellä, vaikka käsite onkin laaja. Nuorisolain mukaan nuoriksi määritellään kaikki alle 29-vuotiaat. Tutkimuksemme kohderyhmä on muutenkin monikäsitteinen, koska esimerkiksi ikänsä puolesta he ovat myös lapsia, joita koskevat YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja siinä määritelty lapsen oikeus erityiseen huolenpitoon ja apuun (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991). Täysi-ikäisyyttä pidetään iän puolesta siirtymänä kohti aikuisuutta ja täysivaltaista kansalaisuutta. Suomessa täysi-ikäisyyttä määrittelee laki holhustoimesta (442/1999), jonka mukaan täysi-ikäisyys saavutetaan 18-vuotiaana (Eduskunta 2021).

Viittaamme opinnäytetyössämme nuorten siirtymiin lapsuuden kodista itsenäiseen asumiseen niin omilleen muuton kuin itsenäistymisen käsitteillä, vaikka ymmärrämme itsenäistymisen olevan usein pitkä ja monivaihteinen prosessi, ja joka voi nähdäksemme joskus käynnistyä nuorella hänen asuessaan vielä lapsuuden kodissaan. Tutkimuksessa kuitenkin viittaamme itsenäistymisen käsitteellä myös nuoren konkreettiseen siirtymään kohti omaa kotia ja itsenäistä elämää.

2 ITSENÄISTYMINEN ALAIKÄISENÄ

2.1 Itsenäistyminen yhteiskunnallisena ilmiönä

Nuoruuden kehitysvaiheeseen kuuluu olennaisesti itsenäistyminen, jonka puolesta katsotaan edellyttävän irtautumista lapsuudenkodista. Irtautumisella tarkoitetaan omilleen muuttamista sekä siirtymistä vastaamaan itse arjen taloudellisista perusvelvoitteista. (Raitanen 2001, 97.) Itsenäistyminen on vanhemmista irtaantumisen ja omaan kotiin muuttamisen lisäksi myös psyykkistä kypsymistä sekä arjessa tarvittavien taitojen haltuun ottamista. Itsenäistyminen tarkoittaa myös vastuun kantamista omaa elämää koskevissa valinnoissa. (Askel aikuisuuteen n.d.)

Suomessa nuoret itsenäistyvät pohjoismaisten nuorten tavoin melko varhain, keskimäärin 21 vuoden iässä (Raitanen 2001, 102; Custódio 2020, 6; Eurostat 2022, 11). Omilleen muuton syinä ovat yleisimmin itsenäistymiseen liittyvät elämänmuutokset, kuten opintojen, parisuhteen tai työn aloittaminen. Irtautumisprosessin todellisena alkuunpanijana ei siis ole ikä, vaan lapsuuden kodista lähtemisen syyt ovat enemmän sosiaalisia ja taloudellisia kuin sisäsyntyisiä. (Raitanen 2001, 98–99, 102.) Nuoriin kohdistuu odotuksia merkittävästä tulevaa elämää koskevista valinnoista liittyen koulutukseen, omilleen muuttoon, työelämään siirtymiseen ja perheen perustamiseen. Näitä yhteiskunnallisia odotuksia tuottavat institutionaaliset järjestelyt, kuten tulonsiirrot, institutionaaliset pyrkimykset vauhdittaa opintopolkuja sekä kulttuuriset käsitykset itsenäistymisestä. (Honkatukia ym. 2020, 13.) Institutionaalisena opintojen vauhdittamisena voidaan nähdä esimerkiksi melko tuore uudistus oppivelvollisuuden laajentamisesta 18 ikävuoteen saakka 1.8.2021 alkaen.

Nuorten varhainen itsenäistyminen on Suomessa kulttuurinen ideaali, jota pohjoismainen hyvinvointivaltiomalli osaltansa tukee. Nuorten varhaista itsenäistä asumista tukevat ensinnäkin opintotukijärjestelmä sekä yhteiskunnan muut tuet, mikäli nuorella ei ole kykyä elättää itseään omilla tuloillaan tai hänellä ei ole mahdollisuutta tukeutua läheisiinsä. Toisaalta asuntomarkkinoiden luonne mahdollistaa varhaisen muuton pois lapsuudenkodista, sillä vuokra-asuntojen tarjonta

Suomessa on suuri Pohjois-Euroopan tapaan. Kolmas varhaisen itsenäistymisen mahdollistava tekijä on se, että yhteiskunnallinen järjestelmä tukee nuorten vai-vattomia siirtymiä koulutuksesta työelämään, mikä auttaa nuoria kustantamaan itsenäistä asumista. (Berngruber 2017, 194–195.)

Varhaisen itsenäistymisen arvostamiseen kuuluu myös paradokseja, jotka ilme-nevät yhteiskunnallisessa ajattelussa ja puheessa. Yhtäältä Suomi hyvinvointi-valtiona korostaa palvelujärjestelmän universaalia luonnetta ja kaikkien mukana pitämistä, toisaalta kuitenkin poliittisessa päätöksenteossa ja julkisessa keskus-telussa painotetaan myös jokaisen ihmisen omaa vastuuta hyvän elämän edelly-tysten rakentamisessa. Tämän päivän nuorten usein ajatellaan voivan seurata ja toteuttaa unelmiaan ilman perinteiden painolastia ja että kaikilla nuorilla on yhtä-läiset mahdollisuudet siihen. Samaan aikaan nuorille kuitenkin sysätään paljon vastuuta siirtymien sujumisesta. Epäonnistumiset ja epävarmuus voivat heiken-tää nuorten yhteiskunnallista luottamusta ja kuulumisen kokemusta. (Honkatukia ym. 2020, 8.)

Salonen (2005) on tutkinut suomalais- ja espanjalaisnuorten eroja itsenäistymi-ssä. Tutkimuksessa nousi esille, että suomalaisessa individualistisessa yhteis-kunnassa nuorilla on tarve itsenäistyä varhain, jotta aikuistumisen kannalta tar-peelliset niin henkiset kuin taloudelliset riippumattomuuden kokemukset tulisivat hankituiksi. Salonen (2005) vertaa individualistista, yksilölähtöistä ajattelua fami-listiseen yhteiskuntaan, jossa aikuistuminen näyttäytyy enemmän perhekeskei-senä prosessina, ja jossa nuoret asuvat pidempään lapsuudenkodeissaan. (Sa-lonen 2005, 85, 92.) Myös Raitanen (2001) tuo esille individualististen arvojen ihannoinnin suomalaisessa kulttuurissa siinä, että itsenäistä selviytymistä ja riip-pumattomuutta muista pidetään tavoiteltavana. Suomalaisen kulttuurin näkökul-masta nuoren itsenäistymisen viivästyminen ei pidetä ideaalina kenenkään osa-puolen näkökulmasta. (Raitanen 2001, 103.)

Suomalaisessa kulttuurissa elää vahvasti yhteiskunnallinen aate aktiivisesta ”kunnon” kansalaisesta, johon itsenäistymisen mielletään johtavan (Honkatukia ym. 2020, 13–14). Nuorten itsenäistymiseen kuuluvista siirtymävaiheista muo-dostuu aiemmin kuvailtujen yhteiskunnallisten odotusten raameissa normatiivi-

nen polku, joka etenee lineaarisesti kohti autonomista aikuisuutta. Mikäli tältä polulta poikkeaa, pidetään sitä yhteiskunnallisesti huolestuttavana asiana. (Aapola & Ketokivi 2005, 7.) Malm (2018) lisää, että itsenäistyminen ei aina ole lineaarinen siirtymä, vaan etenee nuorten elämässä eri tahtia ja erilaisia polkuja pitkin. Itsenäistymisen prosessissa nuori voi muuttaa omilleen, palata takaisin vanhempien luokse asumaan tai löytää vaihtoehtoisia polkuja, eivätkä nämä vaihtoehdot tee itsenäistymisestä epäonnistunutta. (Malm 2018, 72.)

Itsenäistymisen ajankohta vaihtelee nuorilla myös sen mukaan asuvatko he maaseudulla vai suuremmissa asutuskeskuksissa (Raitanen 2001, 100). Monet harvaan asutun ja syrjäseudun nuoret joutuvat päättämään omilleen muuttamisesta jo 15–16-vuotiaana toisen asteen opintojen alkaessa (Vehkalahti & Armila 2021, 151). Tähän vaikuttaa etenkin koulutuspoliittiset muutokset, jotka pistävät syrjäiset asuinalueet eriarvoiseen asemaan, kun koulutusmahdollisuudet paikkakunnilla kaventuvat kouluverkon supistumisen seurauksesta (Mäkinen 2015, 108). Toisen asteen opintojen alkaminen voi siten tietää osalle nuorista lähtemisen pakkoa (Vehkalahti & Armila 2021, 172).

Alaikäisenä itsenäistyminen on kenelle tahansa kova vaatimus, mutta harvaan asutuilla alueilla asuvat nuoret voivat joutua sen vaatimuksen eteen riippumatta siitä, millaiset taustaresurssit ja valmiudet heillä on muuttaa omilleen. Uudet asumisjärjestelyt vaativat monenlaista pohdintaa esimerkiksi arjen haasteita ja niistä selviytymistä koskien. Sen lisäksi nuorten pitää käsitellä ihmissuhteisiin, tunteisiin ja arjen muutoksiin liittyviä epävarmuuksia. Nämä voivat synnyttää nuoressa erilaisia ristiriitaisia odotuksia, unelmia ja pelkoja. (Vehkalahti & Armila 2021, 153–154, 171–173.) Koulutuksen saavutettavuus voi siten olla suuressa roolissa nuorten koulutusvalinnoissa lukion ja ammatillisen koulutuksen väliltä valittaessa (Tolonen, Vehkalahti & Aapola-Kari 2021, 119). Nuorisotutkijat eivät suotta nimitä nykypäivän nuoria ”pakkovalinnan sukupolveksi”. Nuorilta odotetaan yhä varhaisemmassa vaiheessa valintoja, jotka ovat heidän tulevaisuutensa kannalta merkittäviä. (Honkatukia ym. 2020, 38.)

2.2 Sosiaaliset suhteet itsenäistymisen tukena

Omaan kotiin muuttaminen on nuoren elämässä iso siirtymävaihe, joka vaatii nuorelta arjessa tarvittavien taitojen opettelua, psyykkistä kypsymistä sekä vastuunkantoa omasta elämästään (Askel aikuisuuteen n.d.). Itsenäistyminen ja siinä tavoiteltu omillaan pärjääminen ei kuitenkaan tarkoita sosiaalisista suhteista irrottautumista, vaan saa aikaan usein ihmissuhteiden uudelleen muovautumista (Honkatukia ym. 2020, 14). Siirtymävaiheessa isossa roolissa voidaankin nähdä nuoren sosiaaliset verkostot sekä niistä saatu sosiaalinen tuki, joka tukee nuorta suuressa elämänmuutoksessa kohti aikuisuutta (Törrönen & Munn-Giddings 2018, 147–148). Sosiaalisella tuella tarkoitetaan terveyttä ja hyvinvointia edistäviä sosiaalisia suhteita, jotka tarjoavat nuorelle henkistä tukea, neuvoja sekä arvostusta (Vahtera & Uutela 1994). Yleisesti suomalaisessa yhteiskunnassa painotetaan nuoren perhe- ja lähipiirin merkitystä itsenäisyyden tukemisessa, mutta itsenäistymistä tukevaa sosiaalista tukea nuori voi saada myös muun muassa vertaissuhteista sekä koulun ja harrastusten tarjoamista sosiaalisista verkostoista (Honkatukia ym. 2020, 58, 77).

Itsenäistymiseen liittyy vahvasti sosiaalisten suhteiden muutoksia, kun nuori siirtyy lapsuuden hoivaavista ihmissuhteista kohti itse valitsemiaan ystävyyssuhteita (Honkatukia 2020, 14, 77). Omilleen muuton myötä myös ystävyyspiirit saattavat muuttua voimakkaastikin, etenkin jos itsenäistymisen syynä on opintojen perässä muuttaminen uudelle paikkakunnalle (Tolonen ym. 2021, 119). Sosiaalisilla suhteilla on tapana kiinnittyä paikkoihin, joten muutto uudelle paikkakunnalle voi tuoda ihmissuhteisiin katkoksia tai mahdollistaa uusien sosiaalisten suhteiden luomisen. Nuorilla koulu toimii yleisesti merkittävänä kasvuyhteisönä sekä mahdollistaa uusien vertaissuhteiden luomisen, joten kouluympäristön vaihdot väistämättä voivat vaikuttaa nuoren sosiaalisiin suhteisiin. (Honkatukia ym. 2020, 61.)

Vertaissuhteissa tapahtuvien muutosten lisäksi itsenäistyminen ja omaan kotiin muuttaminen tuo muutoksia nuoren perhesuhteisiin. Suhde vanhempiin väistämättä muuttuu, kun nuori alkaa irtautua heistä itsenäistymisprosessissaan. Vanhemmista erillään asuminen tarkoittaa nuorelle sitä, ettei vanhemmilla ole enää tietoa nuoren jokaisesta arjen yksityiskohdasta ja nuorella on mahdollisuus kertoa vanhemmilleen arjestaan ne asiat, jotka hän itse haluaa. (Arnett 2015, 53.)

Nuoren muuttaminen toiselle paikkakunnalle edellyttääkin vanhempien luottamusta nuoren pärjäämiseen arjessa sekä kykyyn kantaa vastuuta omassa elämässään. Useimmiten päätös etenkin alaikäisten nuorten muuttaessa pois kotoaan onkin perheen yhteinen, jota on punnittu perheen kesken tarkkaan. (Vehkalahti & Armila 2021, 157–158.)

Omilleen muuttaminen voi parantaa nuorten suhdetta vanhempiinsa. Arnett (2015) ajattelee tämän johtuvan siitä, että nuoret voivat valita milloin he näkevät vanhempiaan sekä mitä heille kertoa. Hänen tutkimustensa mukaan vanhempiensa luota pois muuttaneet nuoret kokevat olevansa läheisempiä vanhempiensa kanssa, kuin vielä vanhempiensa luona asuvat. Vaikkakin irtautuminen vanhemmista on yksi merkittävimmistä tekijöistä itsenäistymisen prosessissa, on siinä vanhempien mukana ololla suuri merkitys nuoren hyvinvoinnille. Perheeltään nuoren on mahdollista saada tarvittavia neuvoja arjen pyörittämiseen, käytännön tukea sekä kuunteleva korva, kun arkeen liittyy haasteita. Nuoret usein nojautuvatkin vanhempiinsa ja sisaruksiinsa erityisesti taloudellisissa asioissa, mutta myös neuvojen sekä emotionaalisen tuen vuoksi. Vanhempien osallistuminen omillaan asuvan nuoren elämään enimmäkseen hyödyttää nuorta ja eniten arjessaan kamppailevatkin ne nuoret, jotka eivät voi luottaa vanhempiensa tukeen, kun sitä tarvitsevat. (Arnett 2015, 50, 53, 66–67.)

Monille nuorille perhe toimii tärkeänä lähiyhteisönä, joka tukee nuorta itsenäistymisessä ja jonka avulla nuori on saanut jo perheensä kanssa asuessaan eväitä omilleen muuttoa varten. Kuitenkin nuoren perheen mahdollisuudet tukea nuorta itsenäistymisessä voivat vaihdella suurestikin, mikä voi luoda nuorille hyvin erilaisia lähtökohtia itsenäistymiselle. Suomalaisessa yhteiskunnassa painavana oletuksena on, että nuori saa tuen itsenäistymiseen perhe- ja lähisuhteistaan. Perhetilanteet kuitenkin vaihtelevat, ja esimerkiksi perheen sisäiset ristiriidat saattavat hankaloittaa nuoren itsenäistymistä perheensä tuella. Luottamuksellisia ihmissuhteita, joista nuoren on mahdollista saada sosiaalista tukea itsenäistymiseensä, voi kuitenkin löytyä myös perhesuhteiden ulkopuolelta. (Honkatukia ym. 2020, 14, 58, 77.)

Nuoruudessa vertaissuhteet toimivat usein merkittävänä kasvuyhteisöinä, kun itsenäistyessä nuori siirtyy lapsuusaikaisista hoivaavista suhteista kohti itse valitsemiaan ystävyyssuhteita. Läheisistä ystävyyssuhteista voi parhaimmillaan kehittyä vastavuoroisia luottamuksellisia ja turvallisia suhteita, jotka tarjoavat sosiaalista tukea ja auttavat pärjäämään arjen haasteissa. Nuoren on yleisesti mahdollista löytää vertaissuhteita koulusta, harrastuksista sekä muista vapaa-ajan vieton paikoista. (Honkatukia ym. 2020, 14, 66.) Sosiaalisten suhteiden merkitys painottuu koulussa sekä vapaa-ajan toiminnoissa erityisesti nuoren asuessa yksin, jolloin mahdollisuuksia vuorovaikutukseen on vähemmän kuin perheen kanssa asuessa (Mankinen ym. 2020, 1).

Sosiaalisilla suhteilla sekä niistä saadulla sosiaalisella tuella on suuri merkitys nuoren hyvinvoinnille ja heikommassa asemassa ovatkin Honkatukian ym. (2020) mukaan ne nuoret, jotka ovat jääneet vaille luottamuksellisia ja kannattelevia sosiaalisia suhteita. Nuoruudessa koetut hauraat läheissuhteet saattavat aiheuttaa haasteita itsenäistymisessä sekä johtaa hyvinvoinnin ongelmiin, mikäli nuori ei koe tulevansa tunnustetuksi läheissuhteissaan. Nuoren on kuitenkin mahdollista löytää turvallisia ja luotettavia ihmissuhteita myös esimerkiksi palveluiden piiristä ja saada niiden kautta tuki itsenäistymiseen. (Honkatukia ym. 2020, 14, 60.) Olisikin erityisen tärkeää, että opinnoissa tunnistettaisiin itsenäisesti asuvat nuoret, joilla ei ole tukenaan kannattelevia sosiaalisia suhteita ja ohjattaisiin heitä palveluiden piiriin, joista heidän olisi mahdollista saada konkreettista tukea itsenäistymisprosessissa.

2.3 Kohti autonomista toimijuutta

Itsenäistyminen ja toimijuus käsitteinä kietoutuvat vahvasti toisiinsa (Malm 2018, 40). Nuoruus voidaan nähdä elämänvaiheena, johon kuuluu vahvasti oman paikan sekä autonomian löytäminen ympäröivässä maailmassa (Juvonen 2015, 235). Itsenäistymisen myötä nuori alkaa kantamaan enemmän vastuuta omassa elämässään, ja velvollisuuksien vastapainoksi saa myös vapauden rakentaa omanlaistaan elämää (Kivijärvi ym. 2021, 99), mikä taas edellyttää nuoren toimijuuden vahvistumista.

Toimijuudella yleisesti tarkoitetaan yksilön aktiivisuutta, autonomiaa sekä kykyä ja resursseja vaikuttaa omaan elämäänsä. Käsitteenä toimijuus kuitenkin on hyvin moniulotteinen ja abstrakti, jota käsitellään eri näkökulmista tieteenalasta riippuen. Toimijuus -käsitettä käytettäessä on siis syytä määritellä, mitä sillä kulloinkin tarkoitetaan, ettei sen erityinen merkitys hämärry ja päädy kattamaan kaikkea inhimillistä toimintaa. Sen käyttö edellyttää, että määritetään mitä se tarkoittaa yksilön elämässä käytännössä, mitkä tekijät sitä rajoittavat, mitä se edellyttää sekä miten sitä voidaan edistää. (Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011, 12–14.)

Jyrkämä (2013) lähestyy toiminnan ja toimijuuden määrittämistä kolmen eri näkökulman kautta, jotka liittyvät tiiviisti toisiinsa. Toimijuutta voi ensinnäkin avata yksilöstä ja tilanteista käsin kuuden erillisen, mutta toisiinsa kytkeytyvän modaliteetin avulla. Modaliteetit kuvaavat olemisen tapaa, ja ne ovat: osaaminen, haluaminen, kykeneminen, voiminen, täytyminen ja tunteminen (Jyrkämä 2013, 422–423.) Osaamisella tarkoitetaan nuoren oppimia tietoja ja taitoja, haluamiseen liittyy nuoren motivaatio, päämäärät sekä tavoitteet. Kykenemisellä viitataan psyykkiseen ja fyysiseen toimintakykyyn, joka vaihtelee eri tavoin kussakin tilanteessa. Voiminen ilmentää nuoren vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia. Täytymisen ulottuvuus liittyy tilanteisiin, joissa esiintyy niin omaan arkeen liittyviä kuin kulttuurisesti muodostuneita normatiivisia ja moraalisia pakkoja sekä rajoituksia. Tunteminen puolestaan liittyy nuoren ominaisuuteen arvioida kokemaansa ja yhdistää kokemiinsa asioihin tunteita. (Jyrkämä 2007, 206; Jyrkämä 2013, 423–424.)

Jyrkämän (2013) mukaan nuoren toimijuuteen vaikuttaa modaliteettien lisäksi elämäntietäminen, joka on johdatellut nuoren juuri tämänhetkiseen tilanteeseensa. Elämään on voinut kuulua niin esteitä ja rajoituksia kuin myös mahdollisuuksia ja valintoja. Nuori on elämäntietämisensä varrella lisäksi linkittynyt toisiin ihmisiin, joiden kanssa hän voi olla eri tavoin tekemisissä ja joista hän voi myös olla eri tavoin riippuvainen. Elämäntietämisestä muodostuu yksilön toimijuudelle puitteet, jossa nuori pohtii ja arvioi nykyisyyttä, mennyttä sekä tulevaa. (Jyrkämä 2013, 423.) Siten nuoren aikaisemmat niin hyvät kuin huonot elämäntietämiset sekä niistä opitut toimintatavat vaikuttavat nuoren toimijuuteen. Toimijuus on näin ajallisesti monitahoista, eikä se määriy ainoastaan nykyhetkessä. (Eteläpelto ym. 2011, 14, 23.)

Jyrkämä (2013) nostaa yhteiskunnan rakenteet kolmanneksi näkökulmaksi toimijuutta määritettäessä. Tästä näkökulmasta toimijuutta määrittävät kulloiseenkin ympäristöön ja ajankohtaan liittyvien tekijöiden lisäksi myös muun muassa ikä, etninen tausta, sosioekonominen asema ja sukupuoli. Esimerkiksi kronologinen ikä ei kerro ainoastaan elettyjen vuosien lukumäärästä, vaan asettaa ihmiset erilaisiin yhteiskunnallisiin, institutionaalisiin ikäjärjestyksiin. Eri-ikäisiin kohdistuu siten erilaisia odotuksia ja normeja, sekä velvollisuuksia ja oikeuksia. (Jyrkämä 2013, 423.) Raitanen (2005) lisää, että nuoren elämän voidaan määrittää olevan yhteisöllisesti säädeltyä, koska nuoren kehitykseen vaikuttavat instituutiot, kulttuuri, yhteiskunnan normit ja käytännöt. Instituutioihin liittyvät muodolliset ikäraajat sekä yhteisön normit ja niihin kuuluvat rooliodotukset säätelevät nuorten valintoja ja toimintoja. (Raitanen 2005, 194.)

Yksilön mahdollisuudet päätösten tekemiseen sekä niiden mukaan toimiminen edellyttää toimijalta valtaa ja voimaa, joiden voidaan nähdä olevan toimijuuden mahdollistavia resursseja. Tällaisia resursseja ovat esimerkiksi yksilön osaaminen, tieto sekä sosiaaliset verkostot, jotka mahdollistavat yksilön autonomisuuden sekä valintojen tekemisen. (Eteläpelto ym. 2011, 12–13.) Kokemus omasta autonomisuudesta liittyy vahvasti toimijuuden tuntuun, jonka Gordon (2005) esittää olevan nuoren tunne ja kokemus siitä, että hänellä todellisuudessa on mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämänsä kulkuaan. Aito toimijuus siis edellyttää myös tunnon omasta toimijuudesta ja kokemuksen siitä, että nuorella todellisuudessa on itse mahdollisuus tehdä omaa elämää koskevat päätökset. (Gordon 2005, 114–115.) Toimijuuden tunnon ajattelemme vahvistuvan sekä mahdollisuuksien että myönteisten kokemusten kautta.

Nuoret ovat monin tavoin toimijuutensa kautta tarkasteltuna sekä kontrollin kohteina että marginaalissa (Honkatukia ym. 2020, 18). Koetusta toimijuuden tunnosta huolimatta yhteiskunnalliset päätökset ja odotukset kontrolloivat nuoren elämänsä kulkua ja esimerkiksi alle 18-vuotiaat ovat rakenteiden näkökulmasta vaarallisia hoitamaan omia asioitaan (Juvonen 2015, 236; Honkatukia ym. 2020, 18, 42). Rakenteet sekä mahdollistavat että tuovat velvollisuuksia ja täytymisen elementtejä nuoren toimijuuteen, kun ne velvoittavat nuorta esimerkiksi hakeutumaan opintoihin (Jyrkämä 2013, 424; Juvonen 2015, 237; Aaltonen

2012, 190). Rakenteiden tuoma ohjaus sekä rajoitteet nuoren elämäkulussa voivat vaikuttaa nuoren autonomisen toimijuuden tuntoon, jonka kuitenkin voidaan nähdä olevan hyvän elämän edellytys (Juvonen 2015, 237). Marginaalissa oleminen rajoittaa joissakin tilanteissa nuoren valtaa sekä voimaa vaikuttaa asioihin ja tehdä valintoja, mitkä ovat autonomisen toimijuuden edellytyksiä (Eteläpelto ym. 2011, 12–13).

Nuorten valmiudet pärjätä omillaan ovat hyvin vaihtelevia, ja usein sosiaaliset verkostot, emotionaalinen kestävyys ja taloudellinen tuki perheeltä ovat siinä keskeisessä roolissa (Mäkinen 2015, 109). Autonomisen toimijuuden voidaankin nähdä rakentuvan sosiaalisissa suhteissa ja niiden keskinäisissä riippuvuuksissa. Toimijuuden tunto ei edellytä nuorelta riippumattomuutta esimerkiksi vanhemmistaan, vaan hyvinvoinnissa keskeistä on nuoren kyky liittyä toisiin ihmisiin. (Juvonen 2015, 235.) Vuorovaikutuksellisuus ja sosiaaliset suhteet etenkin nuorten kohdalla ovat merkittävässä roolissa itsenäisen toimijuuden rakentumisessa (Juvonen 2020, 27–28). Kuten aikaisemmin on mainittu, nuoret voivat saada sosiaalisista suhteista ohjausta ja neuvoa oman arkensa ja elämänsä rakentamiseen, minkä myötä myös nuoren toimijuus voi vahvistua.

Uusliberalistisessa ajattelussa korostuva yksilöllisyys ja siinä painottuva riippumattomuus muista ihmisistä voi tuoda nuorelle paineita yksin pärjäämisestä (Gordon 2005, 123; Juvonen 2015, 235). Tämä voi johtaa yksinäisyyden sekä epävarmuuden kokemuksiin, jos nuori ei uskalla sen seurauksena tukeutua sosiaalisiin verkostoihinsa (Juvonen 2015, 235). Yksinäisyyden kokemuksella voi olla vaikutusta nuoren toimijuuden tuntoon, eikä suhteista ulkopuolelle jääminen ole aina nuoren oma valinta. Sosiaaliset suhteet ovat nuoren toimijuuden tunnon lisäksi merkittävässä osassa nuoren selviytymisessä elämän käännekohtissa, kuten omilleen muuttamisessa. (Juntunen 2020, 23, 29.) Omillaan asuminen, kaverisuhteiden ylläpito, koulunkäynti ja niiden rytmittäminen omaan jaksamiseen sekä voimavaroihin vaatii nuorelta elämän- ja arjenhallintaa (Honkatukia ym. 2020, 42, 44), johon nuoren on hyvä saada etenkin alkuun tukea lähipiiriltään. Mikäli lähipiirin tarjoama tuki nuoren oman toimijuuden tukemiseksi on vähäistä, korostuvat yhteiskunnallisten palveluiden rooli tuen antajana.

2.4 Identiteetin rakentuminen vastuun ja vapauden lisääntyessä

Omilleen muutto tuo nuorelle uusia velvollisuuksia ja vastuuta arkeen, kun vanhemmat tai muu huoltaja eivät ole enää vastaamassa arjen pyörittämisestä (Arnett 2015, 50). Nuorten valmiudet itsenäiseen asumiseen ja oman arjen luomiseen voivat vaihdella itsenäistymisen hetkellä myös siltä osin miten paljon vanhempien luona asuessa nuoren on täytynyt ottaa vastuuta kodinhoidosta (Custódio 2020, 4–6). Honkatukia ym. (2020) luettelevat itsenäiseen asumiseen sisältyvän erilaisia arkisia rutiineja, kuten siivoamista, pyykinpesua ja kaupassa käymistä. Itsenäinen asuminen vaatii kodinhoitotaitojen lisäksi taloudellista osaamista, jotta rahat riittävät välttämättömiin kuukausittaisiin menoihin, kuten vuokraan ja ruokaan. Näiden asioiden osaaminen vaatii jokaiselta opetteluja, ja nuoret tarvitsevat esimerkkejä sekä aikaa oppiakseen muokkaamaan itselle sopivat arjen rutiinit. Koti rakentuu siten myös hallinnan tunteesta, jolloin nuori voi itse määrittää sen, miten hän rytmittää arkeaan rutiinien ympärille, milloin hän hoitaa velvoitteitaan tai milloin taas viettää vapaa-aikaansa. (Honkatukia ym. 2020, 91.)

Itsenäistymisen alkutaipaleella nuoret ovat vasta matkalla kohti taloudellista itsenäisyyttä, mikä tarkoittaa, etteivät vanhemmat enää avusta rahallisesti laskujen maksamisessa (Arnett 2015, 50). Nuorten itsenäistyessä alaikäisenä pysyvät he pidempään taloudellisesti riippuvaisina vanhemmistaan. Mahdollisuutta itsenäistyä alaikäisenä voi rajoittaa yhteiskunnalta saatavien tukien sidonnaisuus vanhempien tuloihin, koska vanhempien nähdään olevan ensisijaisessa vastuussa alaikäisen lapsen elatuksesta (Laki lapsen elatuksesta 704/1975; Vehkalahti & Armila 2021, 157). Lisäksi alaikäisen vastuuta ja vapautta rajoittaa Suomessa laki, joka määrittää kaikki alle 18-vuotiaat vajaanlaisiksi, ja ensisijaisesti huoltajan toimimaan heidän edunvalvojinaan (Laki holhoustoimesta 442/1999).

Arkinen itsenäisyys tuo aiemmin kerrotuilla tavoilla nuorelle mukanaan uudenlaista taloudenhoitoon ja ajankäyttöön liittyvää pohdintaa. Kodista voi tulla nuorelle merkittävin oman ajan ympäristö, joko vapaaehtoisesti tai osittain pakostakin itsenäisen asumisen tuomien velvoitteiden vuoksi. Arjen velvollisuuksien ja itsenäisen elämän opettelu voi olla hyvin työlästä alaikäiselle. Itsenäistyminen tuo kuitenkin nuorelle velvollisuuksien lisäksi myös vapauden ja autonomian tunnetta. (Kivijärvi ym. 2021, 99.) Vapaudella tarkoitetaan vapautta päättää itse

omista asioista. Vastuulla puolestaan tarkoitetaan kykyä tyydyttää omat perustarpeet, vastata arjen asioiden hoitamisesta sekä vastata yhteiskunnan odotuksiin mitä tulee muun muassa itsenäistymiseen, kouluttautumiseen ja työllistymiseen. (Honkatukia ym. 2020, 28–29, 89.)

Raitanen (2005) viittaa Hoikkalan (1998) näkemykseen modernin nuoruuden paradoksisista, jolloin nuorilta odotetaan kasvua itsenäisiksi sekä vapauden käyttöä, mutta vapaus tulee käyttää oikein. Itsenäistymisen mukana tulevan vapauden oikeanlainen käyttäminen edellyttää nuorelta elämänhallintaa. Elämänhallinta ilmentyy nuoren kyvyssä vastuunottoon, valintojen teossa, itsekontrollissa, epävarmuuden sietämisessä ja joustavuudessa. Lisäksi elämänhallintaan vaikuttavat nuoren kerryttämät kyvyt ja kompetenssit. (Raitanen 2005, 204–205.) Honkatukia ym. (2020) kertovat tutkimuksensa pohjalta, että nuoret kokevat elämän olevan vapauden ja vastuun välistä tasapainoilua. Vastuu näyttäytyy nuoren arjessa myös siten, että on valmis luopumaan aiemmin opituista haitallisiksi todetuista elämäntavoista. Nuoruuden ja aikuisuuden välinen siirtymä onkin vaativa elämänvaihe tänä päivänä. Itsenäisen asumisen taitojen opetteluun lisäksi nuoruuteen kuuluu etsiskely ja oman identiteetin rakentaminen, mikä ilmenee erilaisina kokeiluina, pohdintana, epävarmuutena ja oman paikan etsimisellä. (Honkatukia ym. 2020, 7, 89.)

Identiteetin kypsyminen on nuoruusiän keskeisin kehitystehtävä, ja se kehittyy lapsuuden annetusta identiteetistä nuoruusiän etsivään, vertailevaan ja identiteettivaihtoehtoja kokeilevaan identiteettiin. Identiteetti rakentuu yksilön psykologisista ja biologisista lähtökohdista sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ikätovereihin, vanhempiin, muihin aikuisiin sekä kulttuuriin. Nuoren itsenäistyminen lapsenomaisesta riippuvuussuhteesta vanhempiinsa ja kasvaminen vastavuoroisiin ihmissuhteisiin tukevat nuoren identiteetin rakentumista. (Kaltiala 2023, 51.) Myös Arnett (2015) kuvailee nuoruuden olevan otollisinta identiteetin rakentumisen aikaa, jolloin nuoren on mahdollista etsiä ja löytää itseään sekä tulla tietoiseksi siitä, mitä hän haluaa elämältään. Itsenäistyminen lapsuudenkodista vapauttaa nuoren vanhempien kontrollista ja antaa nuorelle kasvavaa vastuuta omasta elämästä. Tämä elämänvaiheena antaa poikkeuksellisen mahdollisuuden kokeilla erilaisia elämisen tapoja ja valintoja elämässä ennen aikuisuuteen sitovia tekijöitä, kuten vakituisen työn aloittamista, vanhemmuutta tai avioliittoa. (Arnett 2015, 9.)

3 PALVELUT NUOREN ITSENÄISTYMISEN TUKENA

3.1 Nuoret osana palvelujärjestelmää

Yleisesti suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsee ajatus siitä, että nuoren perhe- tai läheissuhteet ovat nuoren tukena itsenäistymisvaiheessa. Tämä ei kuitenkaan kaikkien nuorten kohdalla ole välttämättä mahdollista, sillä perheen sisäiset ristiriidat tai vanhempien resurssien puute saattaa johtaa siihen, ettei nuoren ole mahdollista saada itsenäistymiseensä riittävää tukea omalta perheeltään. (Honkatukia ym. 2020, 58.) Tällaisissa tilanteissa yhteiskunnan tuottamien palveluiden rooli korostuu nuoren itsenäistymisvaiheen tukemisessa (Hirschovitz-Gerz ym. 2022, 27).

Palvelujärjestelmällä on Suomessa suuri rooli nuorten hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämisessä sekä ylläpitämisessä, ja nuoret ovatkin perustuslain mukaisesti oikeutettuja monenlaisiin palveluihin (Karvonen, Kestilä & Kauppinen 2017, 27; Pöysä & Tuuva-Hongisto 2017, 222). Myös muun muassa nuorisolaki painottaa nuorten oikeutta saada heidän tarvitsemiaan palveluita ja lain tavoitteena onkin osaltaan tukea nuorten kasvua sekä itsenäistymistä yhteiskunnan palveluiden avulla (Nuorisolaki 1285/2016). Sosiaali- ja terveyspalveluilla voidaan parhaimmillaan edistää nuorten yhdenvertaisuutta, vähentää eriarvoistumista sekä mahdollistaa nuorille yhtäläiset mahdollisuudet pärjätä opinto- ja työurillaan (Hirschovitz-Gerz ym. 2022, 27).

Nuoria koskevan palvelujärjestelmän voidaan katsoa olevan hyvin moninainen. Palveluita nuorille tuottavat julkisen sektorin lisäksi yksityinen sekä kolmas sektori (Honkatukia ym. 2020, 48–49). Pääosin nuoret kuitenkin käyttävät julkisia terveydenhuollon- ja opiskeluterveydenhuollon palveluita. Opiskellessaan nuoret ovat oikeutettuja heille kohdennettuihin opiskeluhuollon palveluihin sekä taloudelliseen turvaan opintoja tukevien etuuksien myötä. (Hirschovitz-Gerz ym. 2022, 27–28.) Terveys- ja opiskeluterveydenhuollon palveluiden ohella nuorilla saattaa olla myös sosiaalipalvelujen tuen tarvetta muuttuvissa tai haastavissa elämäntilanteissaan. Nuorten osallisuuden vahvistamisen kannalta palveluiden tulisikin olla nuorten erilai-

set elämäntilanteet huomioivia. (Karvonen ym. 2017, 27.) Tämän tueksi kolmannen sektorin palvelut pystyvät usein tarjoamaan erilaisiin elämäntilanteisiin kohdennettua tukea (Tormulainen 2020, 135).

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden lisäksi nuorille on kohdistettuna nuorisopalveluita, työpajatoimintaa sekä etsivää nuorisotyötä (Tormulainen 2020, 136–137). Lisäksi nuorten on mahdollista saada esimerkiksi matalan kynnyksen ohjausta työ- ja opintoasioista Ohjaamoilta, matalan kynnyksen kuntoutusta Kelan tarjoamana esimerkiksi Nuottivalmennuksena sekä tukea oman näköiseen elämään kiinnittymisessä järjestöjen tarjoamista matalan kynnyksen tukimuodoista (Hirschovitz-Gerz ym. 2022, 27–28). Eri palveluista on mahdollisuus saada tukea hyvin monenlaisiin tilanteisiin ja voisikin ajatella, että palveluiden monipuolisuus toisi mukanaan nuorille vain mahdollisuuksia. Palvelujärjestelmä kokonaisuutena voi kuitenkin olla hyvin pirstaleinen ja päällekkäinen palvelujen hankkeistamisen ja sektoroinnin myötä, mikä voi heikentää palvelujen vaikuttavuutta ja vaikeuttaa oikeanlaisen avun löytämistä (Honkatukia ym. 2020, 48–49, 57).

Palvelujärjestelmän pirstaleisuus pahimmillaan voi johtaa siihen, että itsenäistyvät nuoret eksyvät palveluviidakkoon tai putoavat sen normien väliin. Palveluiden monipuolisuus voi johtaa palvelusta toiseen pallotteluun ja muualle ohjaamiseen tai aiheuttaa nuorelle kokemuksen siitä, ettei hänen tarpeitaan kuunnella. (Hirschovitz-Gerz ym. 2022, 27.) Myös joidenkin palveluiden ikäraajat saattavat aiheuttaa nuorille haasteita palvelujärjestelmässä, kun esimerkiksi täysi-ikäistyttyään nuoren ei ole mahdollista enää saada hänelle tutusta palvelusta tukea, vaan hänet ohjataan uuteen, aikuisille suunnattuun vastaavaan palveluun (Tormulainen 2020, 136). Itselleen sopivan tuen piiriin hakeutuminen saattaakin vaatia nuorelta palveluiden tuntemista sekä riittäviä voimavaroja luukulta toiselle ohjautumiseen. Lisäksi nuoren tulisi ainakin jossain määrin pystyä itse määrittelemään, millaista tukea tilanteessaan kaipaa, jotta osaisi ohjautua oikean palvelun piiriin. Palveluita on myös enimmäkseen tarjolla nuorille virka-aikaan, mistä syystä moni nuori voi jäädä ilman tukea virka-ajan ulkopuolella näyttäytyneisiin tuen tarpeisiin, kuten yksinäisyyden kokemuksiin. (Honkatukia ym. 2020, 49, 51.)

Palvelujärjestelmän tulisi perinteisesti tarjota suomalaisille samoja palveluita esimerkiksi asuinpaikasta riippumatta ja peruspalveluiden saatavuuden yhdenvertaista toteutumista arvioidaankin aluehallintoviraston toimesta (Honkatukia ym. 2020, 49; Tormulainen 2020, 135). Kuitenkin palveluita keskitetään paljolti kaupunkialueille siirtyvän asutuksen mukana, mikä on tehnyt syrjäisistä kunnista yhä syrjäisempiä. Nuorista noin 80 prosenttia asuu viiden kilometrin säteellä peruskoulustaan, mutta monilla nuorilla koulumatka on yhä pidempi ja peruspalveluiden saavutettavuus alueellisesti täten heikompaa. Etenkin toisen asteen opintojen suhteen saavutettavuus on kaventunut yhä entisestään syrjäisemmillä alueilla kouluverkon harventumisen myötä. (Pöysä & Tuuva-Hongisto 2017, 221–222.)

Nuorten elämässä mukana olevat instituutiot ja palvelut voivat toimia mahdollistavina tekijöinä nuoren elämässä ja mikäli yksi instituutio pettää, toisen on mahdollista ottaa nuori huomaansa. Palvelut voivat toimia tärkeinä kumppaneina nuorille muuttuvissa elämäntilanteissa. (Aaltonen 2012, 190.) Vuoden 2020 Nuorisotutkimusseuran toteuttaman Nuorisobarometrin mukaan valtakunnallisesti nuorten on mahdollista saada helposti tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluita, nuorisopalveluita, yksilöohjausta sekä nuorille kohdennettuja vapaa-ajan palveluita. Kuitenkin esimerkiksi mielenterveyspalveluiden nähtiin olevan nuorten tuen tarpeisiin nähden riittämättömällä tasolla, mihin vaikutti muun muassa alueelliset erot palveluiden saavutettavuudessa. (Tormulainen 2020, 136–142.)

3.2 Koulun tarjoamat palvelut ja tuki nuorille

Opiskeluhoolto muodostaa laajan palvelukokonaisuuden toisella asteella opiskelevan nuoren ympärille. Opetushallituksen (2023) mukaan opiskeluhoollolla pyritään tukemaan nuoren hyvää oppimista sekä ylläpitämään ja edistämään nuoren fyysistä ja psyykkistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoollolla tarkoitetaan näiden edellytysten lisäävää toimintaa koulu- ja oppilaitosyhteisössä. (Opetushallitus 2023.) Opiskeluhooltoja ohjaa 1.8.2014 voimaan tullut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013).

Opiskeluhoollon kokonaisuus muodostuu yhteisöllisestä ja yksilökohtaisesta opiskeluhoollosta. Ensisijaisesti opiskeluhooltoja toteutetaan ehkäisevänä koko

oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona, jolla tarkoitetaan muun muassa oppilaiden terveyttä ja hyvinvointia, osallisuutta, oppimista ja ympäristön turvallisuutta edistävää toimintakulttuuria. Yhteisöllisestä opiskeluhuoltotyöstä vastaa jokainen koulun henkilöstöön kuuluva työntekijä. Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla sen sijaan tarkoitetaan ehkäisevää ja tukea antavaa toimintaa, johon sisältyvät nuorelle maksuttomat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuollon palvelut. (Opetushallitus 2023.) Opiskeluterveydenhuolto tarjoaa opiskelijoille terveyden- ja sairaanhoitopalveluja, mukaan lukien päihde- ja mielenterveystyön, seksuaaliterveyden edistämisen ja hammashoidon (Karvonen ym. 2017, 31). Yksilölähtöinen opiskeluhuolto mahdollistaa myös tarpeen mukaan monialaisen asiantuntijaryhmän koonnin nuoren tueksi (Opetushallitus 2023).

Opiskeluhuolto on edellä kuvatun mukaisesti niin yhteisöllistä työtä kuin yksilöllistä tukea (Opetushallitus 2023). Opiskeluhuollolla voidaan tukea nuoria heidän sen hetkissä elämäntilanteissa sekä tarpeissa. Nuorten kokemusten pohjalta toimivia tukimuotoja ovat muun muassa vaihtelevia elämäntilanteita ymmärtävät opettajat sekä kodin ja koulun tekemä yhteistyö (Honkatukia ym. 2020, 44). Opiskeluhuollon ammattihenkilöllä on mahdollisuus antaa nuorelle tuen ja ymmärryksen lisäksi ohjausta ja neuvontaa. Onnismaan (2011) mukaan ohjaus ja neuvonta on dialoginen työmenetelmä, jota käytetään erilaisissa organisaatioissa, kuten oppilaitoksissa, kouluissa, terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja nuorisotyön käytänteissä. Ohjaustyö on parhaimmillaan neuvottelevaa yhteistoimintaa ammattihenkilön ja nuoren välillä. Ammattihenkilön tavoitteena on nuoren valtaistaminen ja toimintakyvyn tukeminen sekä nuoren ja hänen ympäristönsä välisen vuorovaikutuksen parantaminen. (Onnismaa 2011, 7, 16, 19–21.)

Koulun ja nuoren omiin tarpeisiin vastaavien palveluiden tarkoituksena on kiinnittää nuoret yhteiskuntaan ja edistää heidän siirtymistään itsenäiseen aikuisuuteen (Aaltonen & Kivijärvi 2017, 7). Palveluja suunniteltaessa olisikin tärkeää tunnistaa ne nuoret, joita jo olemassa olevat tukiverkostot eivät kannattele riittävästi. Custódion (2020) mukaan yhdessä kunnassa esimerkiksi nuorisotyöntekijät haastattelevat kaikki ala-asteelta yläasteelle siirtyvät oppilaat. Tämän avulla pystytään kartoittamaan, tarvitsisiko joku oppilaista tiiviimpää tukea esimerkiksi vertaissuhteiden luomiseen. (Custódio 2020, 40.) Samanlaisen järjestelyn toteuttaminen

saattaisi olla hyvä käytäntö myös toiselle asteelle siirtyneiden oppilaiden kohdalla, jotta voitaisiin tunnistaa paremmin omilleen muuttaneiden nuorten tuen tarvetta heidän itsenäistymisensä tukemiseksi.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on saada nuorten ääni kuuluviin kartoittamalla itsenäisesti asuvien alaikäisten kokemuksia omillaan asumisesta. Haluamme opinnäytetyöllämme selvittää, millaista tukea alaikäisinä itsenäisesti asuvat nuoret toivovat itsenäistymisessä.

Tavoitteenamme on selvittää, miten nuoret ovat kokeneet itsenäistymisen alaikäisinä ja millä tavalla alaikäisinä omillaan asuvien nuorten itsenäistymistä voidaan tukea tuen ja palveluiden keinoin. Lisäksi tavoitteenamme on tämän opinnäytetyön muodossa lisätä nuorten parissa toimivien tahojen tietoisuutta nuorten itsenäistymisen kokemuksista sekä tukea ja palveluita koskevista toiveista.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia kokemuksia alaikäisillä on itsenäistymisestä?
2. Millaisia toiveita tai tarpeita alaikäisillä itsenäisesti asuvilla nuorilla on palveluille ja tuelle?
3. Millä tavalla alaikäisten itsenäistymistä voidaan tukea?
4. Mitä nuorille suunnattuja palveluja on tarjolla?

4.2 Laadullinen tutkimus tutkimusmenetelmänä

Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisena, eli laadullisena tutkimuksena, koska pyrkimyksenämme oli tuottaa kokemuksiin perustuvaa tietoa nuorten itsenäistymisestä alaikäisenä. Pelkistetyimmillään laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan tekstillä tuotettua aineistoa numeraalisten tilastojen sijasta (Eskola & Suoranta 2000, 15). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkittavan ilmiön syvä ymmärtäminen, kuvaaminen ja tulkinnan antaminen. Laadullisessa tutkimusotteessa kiinnostus kohdentuu ihmisten kokemuksiin ja näkemyksiin maailmasta. Laadullinen tutkimus on siten usein kuvailevaa. (Kananen 2014, 18–19.)

Yleisimmät laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, havainnointi, kysely tai erilaisista dokumenteista muodostettu tieto (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83). Laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmät mahdollistavat perusteellisen aineiston analyysin sekä mahdollistavat tutkittavan ilmiön perusolemuksen paremman ymmärtämisen. Tavoitteenamme on saada nuorten ääni kuuluviin, joten laadullisen tutkimuksen hypoteesittomuus tukee tätä tavoitetta. Hypoteesittomuus tarkoittaa, että tutkimuskohdetta ja -tuloksia lähestytään ilman ennakko-oletuksia, eikä tutkijan aiemmat kokemukset saisi vaikuttaa tutkimuksen kulkuun. (Eskola & Suoranta 2000, 18–19.)

4.3 Aineistonkeruu

Tutkimusta varten haastattelimme kolmea alaikäistä toisella asteella opiskelevaa itsenäisesti asuvaa nuorta. Haastateltavien tavoittamiseksi lähdimme etsimään itsenäisesti asuvia alaikäisiä opintojen piiristä, koska koimme vaikeaksi tavoittaa kohderyhmää muuta kautta. Haastateltavien löytämiseksi lähestyimme Tampereen seudun ammattiopistoa (Tredu). Tredu on Suomen toiseksi suurin ammatillisia opintoja tarjoava koulu ja siellä opiskelee vuosittain 17 000 nuorta ja aikuista opiskelijaa (Studentum n.d.), joten ajattelimme löytävämme sieltä haastateltavat tutkimuksellemme. Nuorten tavoittamiseksi lähestyimme opettajia Tredulta saadun yhteyshenkilön kautta, joka välitti laatimamme saatekirjeen opettajille. Saatekirje on esitetty opinnäytetyön liitteenä (liite 1). Haastateltavat ilmoittautuivat opettajilleen vapaaehtoisiksi, ja opettajat välittivät nuorten yhteystiedot meille heidän tavoittamiseksi. Tiedotimme nuoria etukäteen tutkimuksesta sekä osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Nuorten motivoimiseksi osallistumaan haastatteluun päätimme jakaa jokaiselle osallistujalle elokuvalipun varmistaaksemme haastattelujen toteutumisen.

Haastatteluja varten olimme varanneet Tredusta neuvotteluhuoneen, jotta nuorten olisi helppo saapua paikalle. Haastatteluihin varasimme noin tunnin ajan, ja haastattelut kestivät 40 minuutista 1,5 tuntiin. Olimme molemmat haastattelemassa nuoria. Rennon tunnelman luomiseksi tarjosimme haastattelutilanteissa

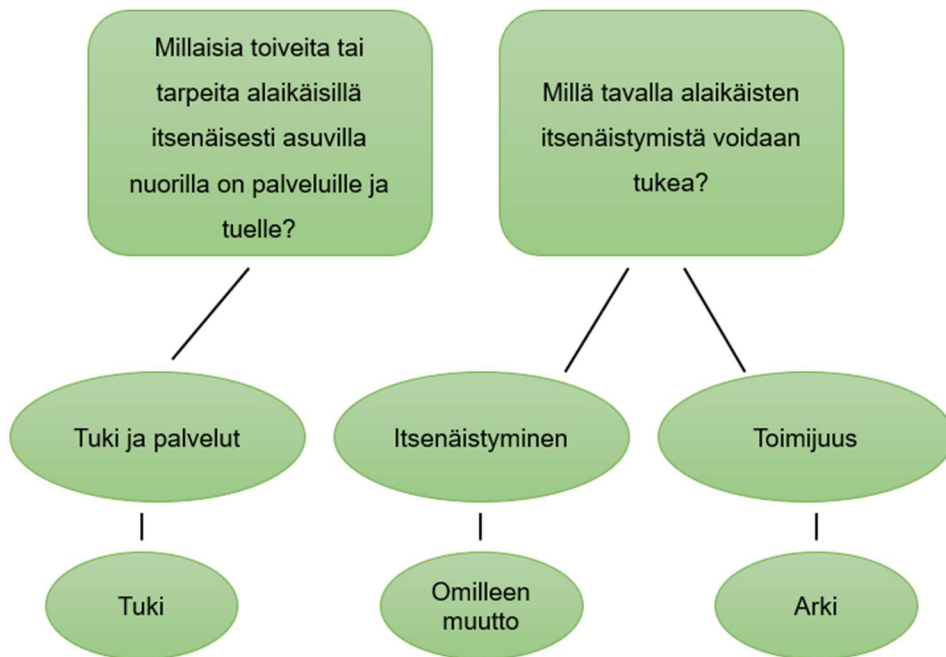
nuorille kahvia ja pullaa. Nuoret allekirjoittivat ennen haastattelun alkua suostumuslomakkeen haastattelun sisällön käyttämiseksi opinnäytetyössämme. Olimme kertoneet nuorille etukäteen haastattelujen äänittämisestä, ja lisäksi varmistimme vielä haastattelun alussa jokaiselta haastateltavalta suullisesti luvan haastattelun äänitykseen. Äänitimme haastattelut puhelimella ja litteroimme ne, eli kirjoitimme haastattelut tekstimuotoon sanatarkasti niiden analysoinnin mahdollistamiseksi (Kananen 2014, 101–102).

Valitsimme aineistonkeruun menetelmätavaksi yksilohaastattelun, sillä halusimme aineistonkeruun olevan joustavaa ja kohderyhmän kanssa keskustelevaa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84–86). Haastattelut toteutimme teemahaastatteluna. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan teemahaastattelussa on kyse puolistrukturoidusta haastattelumenetelmästä, joka on avoimuutensa puolesta lähellä syvähaastattelua, eli avointa haastattelua. Teemahaastattelussa valitaan etukäteen tietyt tutkimuksen viitekehyksen mukaiset teemat, joilla pyritään saamaan vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88.) Haastattelijan tehtävänä on varmistaa, että etukäteen päätetyt teemat käydään haastattelun aikana läpi, mutta niiden laajuus ja järjestys vaihtelevat haastateltavan mukaan. Haastattelussa ei käytetä valmiita kysymyksiä, vaan haastattelijat etenee keskustelussa tukilistaa apuna käyttäen. (Eskola & Suoranta 2000, 86.)

Teemahaastattelussa haastateltava saa tilaa kertoa omista ajatuksistaan melko avoimesti, mutta teemoittain asetellut kysymykset kuitenkin varmistavat sen, ettei keskustelu lähde liikaa poukkoilemaan aiheen ulkopuolelle (Eskola & Suoranta 2000, 87). Aiheen läpikäynti teemoittain myös voi aktivoida nuorten ajatusprosessia ja helpottaa vastausten tuottamista. Tuomi ja Sarajärvi (2018) esittävät aineiston keräämisen kannalta teemahaastattelun eduksi sen, että haastattelun aikana voidaan syventää ja tarkentaa kysymyksiä haastateltavien vastausten pohjalta. Teemahaastattelu antaa tilaa toteuttaa haastattelun joko melko avoimesti tai strukturoidusti etenemällä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88.)

Valitsimme haastattelun teemat tarkoin, jotta ne vastaisivat tutkimuskysymyksiimme ja tukisivat tutkimuksen luotettavuutta. Kuviossa 1 jäsentelimme tutkimuskysymysten pohjalta muodostuneet teemat. Tavoitteenamme oli muotoilla

teemat käytännönläheisesti ja siten, että ne koskettaisivat nuorten arkea ja itsestä asumista. Teemoiksi muodostuivat omilleen muutto, arki ja tuki. Teema-haastattelun runko auttavine kysymyksineen on viety tutkimuksen liitteisiin (liite 2). Lähetimme nuorille haastattelun teemat ja haastattelurungon etukäteen tiedoksi, jotta heillä oli halutessaan mahdollisuus valmistautua haastatteluun. On eettisesti perusteltua antaa haastattelussa käsiteltävät teemat tiedoksi haastattelutavalle, mutta halusimme myös näin toimimalla tukea haastatteluiden onnistumisesta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85–86).

KUVIO 1. Haastattelun teemoittelu.

4.4 Aineistolähtöinen analyysi

Haastatteluista keräämämme aineiston analysoimme laadulliselle tutkimukselle tyypillisellä aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkimusta ja sen toteuttamista ei ohjaa teoria, vaan tutkimusaineistosta luodaan tutkimuksen teoreettiset käsitteet. Analysoinnin luokitukset eivät siis ole etukäteen mietittyjä, vaan tutkimusta ohjaa aineistosta nousseet ilmiöt. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103, 107–108.) Opinnäytetyöllämme halusimme tuoda ilmi kohderyhmämme omia ajatuksia ja näkökulmia omillaan asumisesta.

Tämän aineistolähtöinen tulkinta haastatteluille mahdollisti parhaiten. Aineistolähtöisessä analyysissä haasteena on pysyä aineistolle avoimena ja pyrkiä siihen, ettei anna ennakoasetelmien ja -luulojen ohjata aineiston analysointia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Tätä pyrimme välttämään siten, että perehdyimme syvemmin tutkimusaiheeseemme liittyvään teoriaan vasta aineiston analysoinnin jälkeen.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin voidaan nähdä olevan kolmiportainen prosessi, jossa kerätty aineisto ensin pelkistetään, eli auki kirjoitetusta haastattelusta karsitaan tutkimuskysymysten kannalta epäolennainen tieto pois (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–123). Haastattelujen litteroinnin myötä tutkimuksellemme kertyi aineistoa yhteensä 60 sivua. Seuloimme haastattelut läpi ja etsimme niistä tutkimuskysymystemme kannalta olennaisia ilmauksia. Tutkimuskysymysten kannalta olennaista aineistoa jäi seulonnan jälkeen jäljelle 19 sivua. Jokaisen olennaisen ilmauksen pelkistimme muutamaaan sanaan.

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan aineistosta pelkistetyt ilmaukset listataan allekkain, jonka jälkeen prosessi jatkuu pelkistettyjen ilmausten ryhmittelyyn. Tässä vaiheessa pelkistetyistä ilmauksista etsitään samankaltaisuuksia ja samaa ilmiötä edustavat ilmaukset ryhmitellään alaluokiksi. Alaluokat nimetään käsitteellä, joka kuvaa mahdollisimman hyvin samaa ilmiötä edustavia pelkistyyksiä. Luokittelu etenee tästä alaluokkien yhdistämisellä samankaltaisuuksien pohjalta yläluokiksi, jotka yhdistellään lopulta pääluokiksi. Pääluokkien pohjalta aineisto käsitteellistetään, eli lopulta prosessin myötä pelkistettyjä ilmauksia luokittelemalla muodostuvat tutkimuksen teoreettiset käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127.) Taulukossa 1 tuomme näkyväksi esimerkkejä aineiston alkuperäisilmauksista ja niistä muodostuneista pelkistyyksistä. Sisällönanalyysi on kokonaisuudessaan viety tutkimuksen liitteisiin (liite 3).

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
”Äiti oli vähän haikeena, mutta kyllä sekin oli tukena siinä, että oli tosi ilonen ja tosi ylpee siitä, että mä pärjään.”	<ul style="list-style-type: none"> • Läheisten luottamus nuoren pärjäämiseen • Läheisiltä saatu henkinen tuki itsenäistymiseen
”Eihän se (äiti) kysele hirveesti, mut totta kai huolehtii ja silleen. Se vaan enemmän on iloinen siitä, että kerron sille missä oon ja mitä teen, ja soitellaan varmaan joka päivä kumminkin.”	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiaalinen verkosto • Hyvä vuorovaikutusyhteys perheen kanssa
”Mulle annettiin kodissa pannu käteen, nii sitenhän minä tein sitä safkaa. Siinä opin jo ihan jauhelihan paistamisen salat ja siitä sitten kaikki lähtikin. Nykyään teen tosi paljon ilomielin ja tykkään kokeilla kaikkee erilaista.”	<ul style="list-style-type: none"> • Kotoa opitut taidot arjen askareisiin

Luokittelu ja ilmiöiden tulkitseminen vaatii tutkijalta paljon pohdintaa ja ratkaisuihin päätyminen täytyy olla perusteltua (Kananen 2014, 114–116). Aineiston analysointi osoittautuikin eniten aikaa vieväksi prosessiksi opinnäytetyössämme, sillä käytimme luokittelujen perustelemiseen paljon aikaa. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tärkeää on kaikissa analyysin vaiheissa pitää mielessä tutkittavien näkökulma, jotta luokitukset vastaavat haastatteluissa esiin nousseisiin ilmiöihin (Tuomi & Sarajarvi 2018, 127). Analyysin luokitteluja tehdessämme kiinnitimme tähän erityistä huomiota, jotta nuorten omat ajatukset nousisivat mahdollisimman hyvin aineistosta esiin. Opinnäytetyömme tuloksissa olemme kuvanneet nuorten ilmausten pelkistykset ja niiden pohjalta muodostuneet luokittelut, jotta polku aineiston muodostumisesta teoreettisiksi käsitteiksi olisi mahdollisimman hyvin kuvattuna.

5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

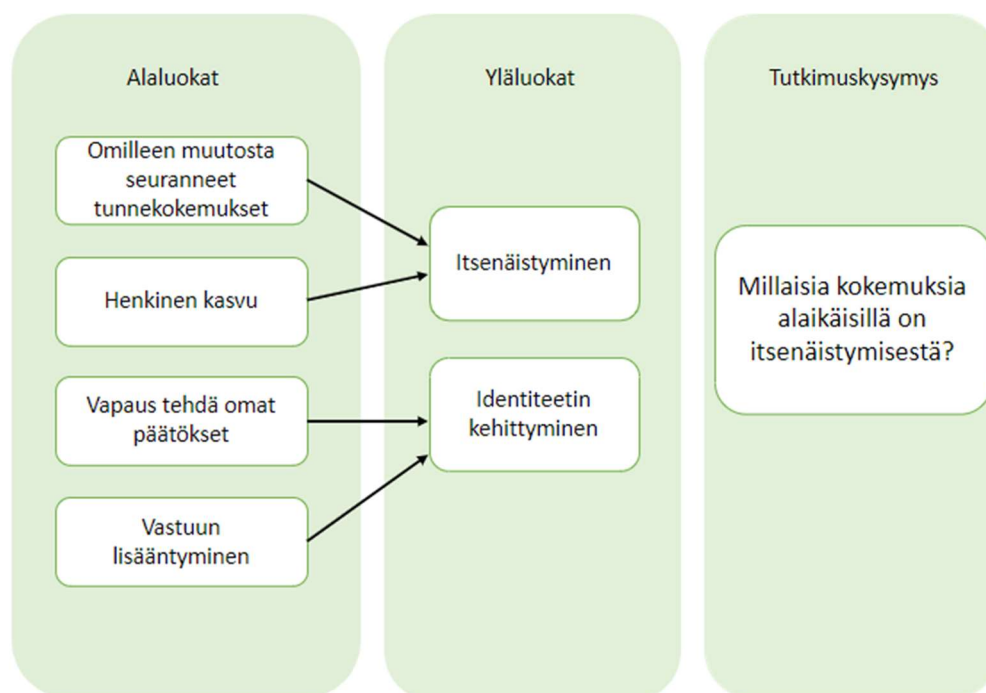
5.1 Aineistonkeruun taustatiedot

Haastatteluihin osallistui yhteensä kolme Tampereella asuvaa nuorta. Kaikki nuorista olivat haastatteluhetkellä alle 18-vuotiaita ja asuneet noin vuodesta puoleentoista vuoteen omillaan. Nuoret opiskelivat toisella asteella Tampereen seudun ammattioppilaitoksessa ja olivat muuttaneet Tampereelle pienemmiltä paikkakunnilta. Syyksi omilleen muutolle kaikki nimesivät muuton opintojen perässä, mutta kaikki nuorista kokivat myös itsenäistymisen aloittamisen olleen ratkaisevassa asemassa omilleen muutosta päätettäessä.

Toteutimme haastattelut maaliskuun 2023 aikana, ja tapasimme kaikki kolme nuorta yksitellen yhden kerran. Nuorten tarkkoja ikiä, sukupuolia, opintoaloja tai muita henkilöllisyyden paljastavuutta lisääviä tietoja emme tuo esille opinnäytetyössä haastateltavien anonymiteettien turvaamiseksi.

5.2 Nuorten kokemuksia omillaan asumisesta

Aineistosta ilmeni, että omilleen muutto oli sujunut tutkimukseen osallistuneilta nuorilta mutkattomasti, mutta itsenäistyminen oli myös tuonut paljon muutoksia nuorten elämään sekä kasvattanut heitä elämänpoluillaan. Tarkastellessamme nuorten kokemuksia, nousi aineistosta tutkimuksemme kannalta oleellisimpina ilmiöinä nuoren itsenäistyminen ja identiteetin kehittyminen. Itsenäistymisen käsite sisälsi nuorten omilleen muutosta seuranneet tunnekokemukset ja henkisen kasvun. Identiteetin kehittymisen käsite taas sisälsi nuoren vapauden tehdä omat päätökset sekä vastuun lisääntymisen. Tiivistämme tutkimustulokset alla olevassa kuviossa 2.

KUVIO 2. Nuorten kokemuksia omilleen muutosta.

Haastatteluissa nuoret toivat esiin, että omilleen muutosta oli seurannut monenlaisia tunnekokemuksia. Kaikille nuorille muuttaminen asumaan yksin oli suuri elämänmuutos, johon tottumiseen oli kulunut aikaa. Yksin asuminen oli nuorista tuntunut alkuun oudolta ja yksi nuorista toi esille, että hänellä kesti noin puoli vuotta siihen, että uudessa asunnossa oli tuntunut aidosti kotoisalta. Kaikki nuorista olivat muuttaneet Tampereelle muilta paikkakunnilta ja uudelle paikkakunnalle muuttaminen oli aiheuttanut osalle heistä myös eriasteisia pelon tunteita. Enimmäkseen omilleen muutosta oli seurannut nuorille positiivisia tunteita, kun he kokivat onnistumisen kokemuksia. Osalle nuorista muuttaminen uudelle paikkakunnalle oli kuitenkin tuonut myös arkeen yksinäisyyttä.

Onnistumisen kokemukset näyttäytyivät nuorten vastauksissa siten, että he saivat ja pystyivät elämään omannäköistään arkea ja elämää itsenäisesti. Uusien taitojen omaksuminen, arjessa itsenäisesti selviytyminen sekä riippumattomuuden saavuttaminen muista näyttäytyivät nuorten kertomuksissa onnistumisen kokemuksina, ja nuorten tyytyväisyys omaan pärjäämiseen näyttäytyi vahvasti aineistosta. Yksi nuorista sanoitti omillaan asumisen tuoneen hänelle myös voimaantumisen kokemuksen, kun arjen askareet olivat lähteneet sujumaan ja hän koki, että aidosti pärjää omillaan.

”Tietenki se on ollu voimaannuttavaa siinä mielessä, että kun tajuu, että on niinku oppinu elämään itteksee. Ja että on tavallaa niinku riippumaton muista. Nii se on tosi voimaannuttava ja vapauttava olo.”

Kaikilla nuorilla oli jo muuttaessaan tuttavvia tai perhettä uudella paikkakunnalla, mutta siitä huolimatta muuttaminen omilleen oli tuonut myös osalle nuorista yksinäisyyden tunnetta. Yksi nuorista oli kokenut yksinäisyyttä lemmikkinsä pois menon seurauksena, kun taas toinen koki haastavaksi uusien ystävyysuhteiden luomisen. Lapsuuden ystävien jäätyä vanhalle paikkakunnalle ja uudesta koulusta samanhenkisen seuran löytämisen vaikeudet aiheuttivat yhdellä nuorista yksinäisyyden kokemusta, jonka hän kuvasi olevan psyykkisesti hyvin väsyttävää. Nuorella oli sosiaalista kanssakäymistä internetissä, mutta nuori kertoi kaipaavansa sosiaalisia kontakteja, joiden kanssa keskustella samassa fyysisessä tilassa. Sosiaalisten kontaktien puutteen ikätovereidensa kanssa omilleen muuttamisen alkuvaiheessa nuori oli kokenut hyvin raskaaksi. Hän oli itsenäisesti yrittänyt työstää asiaa, kunnes sai tilanteeseensa hieman helpotusta opiskeluolosuhteita vaihtamalla.

” Huomas, että se johti siihen tilanteeseen, että mä olin yksin ja en puhunut oikeestaan luokassa mitään sen koko puolen vuoden ajan. Ja se oli hyvin psyykelle väsyttävää ja ei terveellistä. Ja ihminen tarvitsee ihmiskontaktia ja jos ne ainoot kontaktit on kahvion mukava mummeli ja ruokajonon portsari nii tota.”

Kaikki nuorista kertoivat olevansa tyytyväisiä päätöksestään muuttaa asumaan itsenäisesti. Kukaan nuorista ei ollut katunut päätöstään tai miettinyt takaisin perheensä luokse muuttamista. Itsenäisen asumisen nuoret olivat kokeneet mukavana asiana, joka oli tuonut heille arkeen vapautta ja mahdollistanut henkistä kasvua.

Nuoret painottivat haastatteluissa vapauden määrän lisääntymistä omilleen muuton myötä. Itsenäistymisen myötä kaikki nuorista kokivat saaneensa vapauden tehdä omia päätöksiä arkeensa sekä omaan elämäänsä liittyen. Osa nuorista koki, että eläminen lapsuudenkodissa oli ollut kontrolloitua, ja omilleen muuton myötä he olivat vapautuneet tästä vanhempien kontrollista ja saivat nyt elää

oman näköistään elämää. Vapauden kaikki nuoret olivat kokeneet myönteisenä asiana. Vapaus näyttäytyi nuorten kertomuksissa hyvin arkisissa asioissa, kuten mahdollisuutena päättää mitä on ruoaksi, milloin siivota ja millaisia asioita tehdä vapaa-aikana. Nuoret kokivat myös merkityksellisenä asiana sen, ettei heillä ollut enää vanhempien määrittämiä kotiintuloaikoja, vaan saivat itse päättää milloin mennä iltaisin kotiin.

”Saa niinku tehdä mitä ite haluaa oikeestaan ja saa ite päättää kaikesta mitä tekee. Sä oot periaatteessa vastuussa itestäs kuitenkin suurimaks osaks. Että mitä teet, mitä haluat syödä, millon siivoot, millon pyykkäät ja kaikkee tämmöstä.”

”Mä ehdottomasti oon sen puolella, että tein oikeen päätöksen, koska se juuri avas itteeni itelle ja anto juuri sen vapauden ja itsenäisyyden tunteen. Mä liikun maailmassa eteenpäin, mä teen jotain.”

Vapauden kasvun myötä nuoret kokivat myös vastuun ottamisen omasta elämästään lisääntyneen. Vapaus päättää omista asioista oli tuonut vastapuoleksi myös vastuunottoa omista päätöksistä. Vastuun kantaminen omasta taloudellisesta pärjäämisestä sekä talouden suunnittelusta näyttäytyivät kaikkien haastateltujen nuorten kertomuksissa. Nuorten oli täytynyt ottaa omilleen muuton myötä enemmän vastuuta oman arkensa pyörittämisestä, ja osa nuorista oli kokenut itsenäistymisen alkuvaiheessa vastuun kantamisen haasteena. Kaupassa käyminen ja ostosten suunnittelu omaan taloudelliseen tilanteeseen pohjautuen oli alkuun tuntunut haastavalta asialta sen ollessa nuorille uutta opeteltavaa, mutta totuttamisen myötä siitä oli muuttunut nuorille myönteinen asia arjen pyörittämisessä. Myös oman arjen rytmittämisen osa nuorista koki vastuun lisääntymisenä. Se, etteivät vanhemmat enää olleet päättämässä nuorten kotiintuloajoista tarkoitti nuorille sitä, että heidän piti itse ottaa enemmän vastuuta omasta jaksamisestaan. Yksi nuorista myös oli miettinyt töiden tekemistä opintojensa ohella, mikä oli saanut hänet pohtimaan miten paljon töitä hän pystyisi tekemään, jotta hänen oma jaksamisensa ei olisi liian koetuksella.

”No ainaki aluks (haasteena) oli se, että pitää oikeesti ite käydä kaupassa ja miettii mitä syö. Mutta nyt kun on asunu (omillaan) nii on

tottunu siihen ja osaa hoitaa ne. Ja se on ihan kivaakin mun mielestä.”

”Kyl mä koen, että mä oon sillee vastuullisempi. Vaikka sä saat mennä ja tulla miten haluat eikä kukaan oo (asettamassa) kotiintuloaikoja, mut kyllä sillee ite nyt osaa mennä sinne kotiin. Just itsenäistyneempi ja vastuullisempi.”

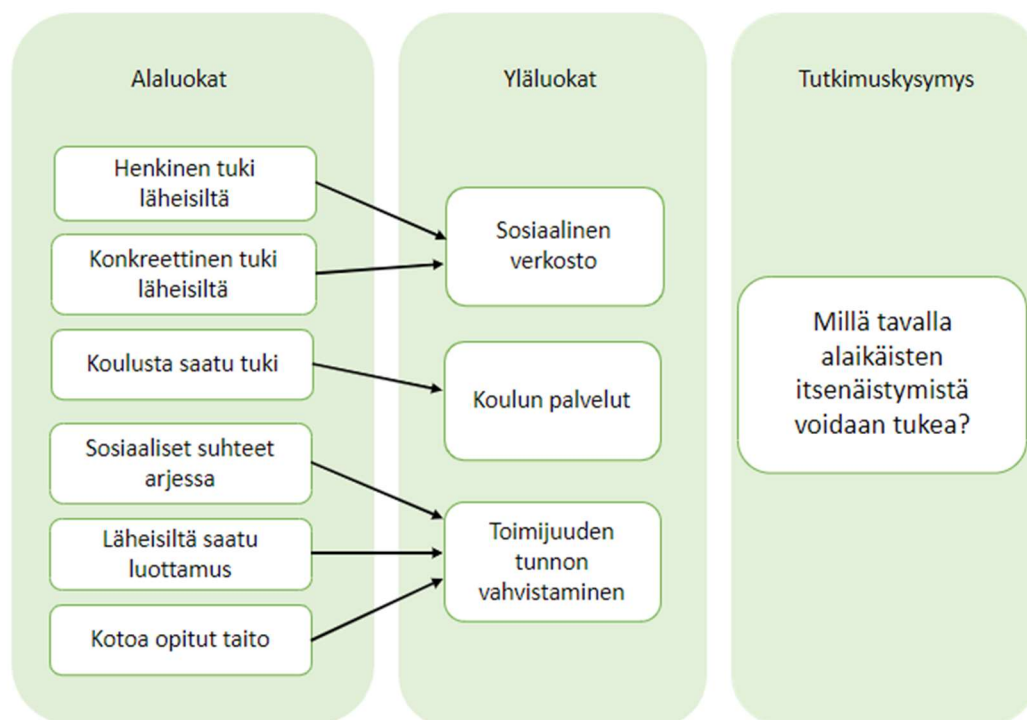
Omilleen muuton myötä kaikki nuorista olivat kokeneet tulleen vastuullisemmiksi sekä itsenäisemmiksi, minkä aineistoa analysoidessamme näimme nuorten henkisenä kasvuna. Itsenäistymisestä ja omasta pärjäämisestä seuranneet onnistumisen kokemukset näyttäytyivät aineistossa valaneen nuorille luottamusta itseensä ja omaan pärjäämiseen myös jatkossa. Vaikkakin nuoret olivat kokeneet olleensa jo vanhempiansa luona asuessaan itsenäisiä, oli omilleen muuton myötä itsenäistymistä tapahtunut vielä merkittävästi enemmän. Yksi nuorista myös kuvasi kasvaneensa aikuisemmaksi omillaan asumisen myötä. Itsenäinen asuminen oli myös yhdellä nuorista mahdollistanut oman identiteetin tarkempaa pohdiskelua. Nuori kuvasi tämän olleen hänelle rankkaa aikaa, kun hän itsenäisesti asuessaan oli löytänyt itsestään uusia puolia. Hän kertoi omilleen muuton mahdollistaneen sen, että hän pääsi vihdoinkin olemaan oma itsensä ja tekemään niitä asioita, mitä itse halusi tehdä.

”Kun en silloin ollut oma itteni vaan olin sitä, mitä muut halus nähdä. Nyt kun oon päässyt omilleen niin oon saanut olla oma itteni.”

5.3 Nuorten itsenäistymistä tukevat tekijät

Asettamaamme tutkimuskysymystä lähestyimme kartoittamalla nuorten kokemuksia ja ajatuksia siitä, millaisen tuen he ovat itsenäistymiseen kokeneet tärkeimmäksi ja merkitykselliseksi. Tärkeimmäksi tueksi itsenäistymiseen nuoret nostivat haastatteluissa esiin läheisiltään saadun henkisen ja konkreettisen tuen. Nuoret kokivat myös arjen muut sosiaaliset suhteet merkityksellisiksi ja omaa toimijuutta tukeviksi. Osa nuorista toi myös esille koulun tarjoamien palveluiden tärkeyden itsenäistymisen tukena. Lisäksi nuorten toimijuutta tukivat läheisiltä saatu

luottamus ja kotoa opitut taidot. Kuvaamme aineistosta nousseet ilmiöt alla olevassa kuviossa 3.

KUVIO 3. Nuorten itsenäistymistä ja toimijuuden vahvistumista tukevat tekijät.

Sosiaalisen verkoston merkitys nuoren itsenäistymisen taipaleella korostui jokaisen nuoren vastauksissa. Kaikki haastatteluun osallistuneet nuoret kertoivat pysyvänsä tukeutumaan läheisiinsä arjen pulmissa, millä sisällönanalyysin pohjalta on nähdäksemme keskeinen rooli siinä, miten nuoren itsenäistymistä voidaan tukea. Nuorten vastauksissa ilmeni tarve tukeutua läheisiinsä niin konkreettisissa arjen asioissa, mutta myös henkisellä tasolla. Yksi nuorista kertoi, että hän koki tärkeimpänä tukena läheisiltään saadun henkisen tuen. Mahdollisuus kääntyä läheistensä puoleen ja purkaa oloaan oli nuorelle hyvin merkityksellistä.

”Ehdottomasti sen (kokenut tärkeimmäksi), mitä saanu juuri perheeltä. Ihan puhetuki, että voi puhua ja purkaa oloaan.”

Kaikki nuoret kertoivat tarvitseensa läheisiltään konkreettista tukea erityisesti siirtymävaiheessa kohti itsenäistä asumista. Yhden nuoren vastauksesta kuului läheiseltä saadun ohjauksen ja neuvonnan tärkeys asunnon etsimisessä. Nuorella oli mennyt asunnon saamiseen useampi kuukausi, mutta hän oli pystynyt

luottamaan sisaruksensa tukeen asunnon löytämiseksi ja saamiseksi. Nuori kertoi olevansa hyvin kiitollinen sisarukseltaan saamasta avusta asunnonhaussa.

”Mä olin tosi paljon sisarukseni varassa, että mitä hän neuvo mulle. Kun hänkin oli käynyt nää kaikki asuntorumbat aikoinaan läpi. Niin osas neuvoo ja oli hyvin halukas neuvomaan mua näissä kaikissa. Et siitä mä oon elämäni velkaa, sanon suoraan, koska en ois varmaa ite ikinä löytäny noinkaan hyvää asuntoo.”

Toinenkin haastateltavista kertoi vanhemman olleen tukena vuokra-asunnon hakemisessa, koska vanhemman oli myös pitänyt toimia takaajana. Vuokra-asunnon saamiseksi ja ensimmäisen kuukauden asumismenojen maksamiseen osa nuorista oli tarvinnut läheisiltään lisäksi taloudellista tukea. Nuoret kokivat läheisiltä saadun ohjauksen ja neuvonnan tärkeäksi erityisesti itsenäistymisen alkuvaiheessa, koska moni asia oli nuorille täysin uutta. Omilleen muuttaessa nuorten tarvitsi laatia erinäisiä sopimuksia, kuten vuokrasopimus, sähkösovimus ja kotivakuutus. Lisäksi taloudellisesti itsenäisempään elämään siirtyminen edellytti nuorilta yhteiskunnan etuuksien hakemista, johon he kokivat tarvitseensa läheisiltään ohjausta ja neuvontaa. Itsenäinen arki toi mukanaan myös muita uusia asioita, kuten laskujen maksamisen. Yksi nuorista toi haastattelussa esille itsenäistymisen alkutaipaleella kokemaansa epävarmuutta asioiden hoitamisessa, jolloin hän oli kokenut läheiseltä saadun tuen tärkeäksi.

”Se just auttanu että aina jos tulee joku, varsinki sillon alussa et aina jos oli sillee et mä en tiä mitä mä teen tai vaikka jos jossai laskuissa oli jotai nii sit mä olin sillee miten toi hoidetaan, nii sitte mun iskä autto mua aina. Ja (auttoi) just niitä soppareitaki tekee.”

Varsinaisessa muutossa tavaroiden pakkaamiseen ja kuljetukseen kaikki nuoret kertoivat saaneensa apua läheisiltään. Nuoret olivat saaneet ottaa uuteen kotiinsa joitakin huonekaluja lapsuudenkodeistaan, sekä nuoret kertoivat myös sukulaistensa lahjoittaneen huonekaluja ja muita kodintarvikkeita, kuten keittiötarvikkeita. Yksi nuorista myös kertoi, että hänen tuleva omilleen muutto oli jo pidempään ollut perheen tiedossa, jolloin hänen vanhempansa oli ostanut hyvissä ajoin pitkin matkaa tarvikkeita, joita omillaan asumisessa tarvitsee. Nuorista kaksi

kertoi myös, että he olivat saaneet huonekaluja ilmaiseksi internetin tai tuttavien kautta. Nuorten vastauksista kävi ilmi, että hyvin vähän heidän oli tarvinnut ostaa mitään uutena.

Sosiaalisen verkoston merkitys oli nuorelle tärkeää myös omilleen muuton tuomassa arjessa. Nuoret olivat kokeneet arjessa hetkiä, jolloin he oli tarvinneet neuvoja läheisiltään. Avuntarve saattoi olla ihan arkiseen asiaan liittyvää, kuten pyykinpesuun.

”Sitten jos oli jotain villasukkia tai sen semmosii, et mä en tiedä miten nää pestään nii sit soitettiin mummulle ja kysyttiin että ”hei kuule, mites nää pestään” ja sitte on saanu hyvin ohjetta.”

Toisaalta avuntarve saattoi tulla nuorelle odottamattomaan tilanteeseen arjessa. Yksi nuorista kertoi tarvitseensa vanhemmaltaan neuvoja ja opastusta tilanteessa, jolloin pakastin oli mennyt yllättäen rikki.

”Siinä kohtaan kun tota pakastin meni rikki niin siinä tuli vähän semmonen, että ”äiti mitäs mä nyt teen?””

Toisena keskeisenä teemana nousi sisällönanalyysissä koulun palvelut, kun tarkastelimme nuorten kokemuksia siitä, mikä ja millainen tuki on ollut nuorille merkityksellistä joko suoraan itsenäistymiseen tai välillisesti itsenäistymisen tuomaan elämänmuutokseen ja sen kysymyksiin. Osa nuorista oli kokenut koulun tarjoamien palvelujen ja niistä saatavan tuen ja ohjauksen olleen tärkeää läheisiltä saatavan tuen ja ohjauksen rinnalla. Yksi nuorista vielä harkitsi koulun tarjoamien palveluiden hyödyntämistä elämäntilanteessaan.

Yksi nuorista oli omilleen muutettuaan hakeutunut koulupsykologin palveluun, koska hän oli kokenut tarvetta keskustella mielen päällä olleista asioista. Nuorella oli tukenaan myös läheisiä, mutta hän kertoi haastattelussa, että hän ei halunnut kuormittaa läheistään liikaa asioillaan, sekä hänestä oli tuntunut hyvältä hyödyntää keskusteluun henkilöä, joka kuuntelee ihmisiä työkseen ja osaa auttaa. Nuori oli hakenut tukea koulupsykologin lisäksi kouluterveydenhuollosta. Vastauksis-

saan nuori toi useamman kerran ilmi kokemansa tyytyväisyyden käyttämiään palveluita kohtaan. Hän oli saanut niistä kaipaamaansa ymmärrystä ja kuuntelevan korvan, mihin nuori viittaa kommentoimalla ammattilaisia mukaviksi.

”Koulupsykologi ja kouluterkkari oli molemmat mukavia –”

”Kävin sen (koulupsykologin) käynneillä viis kertaa ja nekin autto hyvin paljon, kun pääs niinku purkaan oloaan kaikesta mikä on johtanut siihen kun tavallaan, siellä kun oot perämettässä ja ei oo oikeen kehtään kenelle puhua - niin se on kaikki ollut sisällä, niin sit sitä on päässy purkaan hyvin oloonsa, kun on päässy puhumaan.”

Yhdellä haastattelemistamme nuorista oli tarve koulun tarjoamille palveluille erityisesti itsenäistymisen alkuvaiheessa kokemaansa yksinäisyyteen. Nuori kaipasi myös tukea ystävyys-suhteiden luomisen haasteisiin. Nuori oli itsenäisesti hakenut apua yksinäisyyteen ja sosiaalisten suhteiden luomiseen koululla järjestetyistä pajoista.

”Omaehtosesti menin enimmäkseen (pajoihin), ihan vaan koska mä ymmärsin ihan täysin, että joo mä oon tota ihan kun luolaihminen tällä hetkellä, että mä en puhu kenenkään kanssa ja mitään. Että tilanne missä on joku yhteinen asia mikä on tuonut sinne pajaan tai kerhoon, niin se helpottaa olemaan jäänmurtajana. Vois sitten aloittaa sitä sosiaalista kanssakäymistä.”

Kysyessämme nuorilta heidän tärkeimmäksi kokemastaan tuesta itsenäistymisen polulla, vastasi yksi nuorista läheisiltä saadun tuen lisäksi ilmaisen kouluterveydenhuollon. Hänen vastauksessaan kuului tyytyväisyys muutenkin nyt oppivelvollisuuden laajentumisen myötä täysin ilmaista opiskelua kohtaan.

”Mun mielestä auttaa myös tosi paljon se, että alaikäisillä niinku periaattessa kaikki on ilmasta. Tai no siis esim nyt kun mä oon oppivelvollinen, nii koulu on niinku ihan ilmanen ja sit kaikki lääkärit nii neki on niinku ilmatteeks, nii se auttaa tosi paljon.”

Kolmanneksi nuoret kertoivat haastatteluissa tekijöistä, joiden kokivat auttaneen heitä arjessa itsenäisesti selviytymisessä. Analysointivaiheessa tunnistimme näiden olleen nuoren omaa toimijuutta vahvistavia tekijöitä. Merkityksellisimmiksi nuorten toimijuutta tukeviksi tekijöiksi nousivat arjen sosiaaliset suhteet, kotoa opitut taidot sekä läheisiltä saatu luottamus.

Kaikki nuorista kertoivat, että he olivat oppineet tekemään arjen askareita jo vanhempiensa luona asuessaan. Kaikki heistä olivat tottuneet tekemään perheelleen ruokaa ja yksi nuorista kertoi, että oli myös pessyt perheensä luona asuessaan pyykkejä. Tästä syystä askareisiin oli nuorten mielestä helppo tarttua omatoimisesti. Heillä kaikilla oli ollut jo vanhempiensa luona asuessaan vastuuta arjen pyörittämisestä, minkä yksi nuorista kertoi auttaneen paljon itsenäiseen asumiseen totumisessa.

”Se autto hyvin paljon tässä itelleen muuttamisessa myös, että kun on oppinu ottaan sitä vastuuta kaikesta. Nii sit se autto siinä hyvin paljon.”

Kaksi nuorista nosti haastatteluissa esiin myös arkirytmien, jonka he kokivat olevan hyvin tärkeässä osassa omillaan asumista. Nuoret kokivat arjen rytmittämisen helpottavan paljon heidän arkeaan. Toinen nuorista kertoi opintojen olevan isossa roolissa arkirytmien luomisessa, kun taas toinen koki merkitykselliseksi kotoa opitun taidon arjen rytmittämisestä. Nuori koki, että hän pystyi hyvin hyödyntämään kodin arkirytmisiä myös omillaan asuessaan ja koki hyvänä asiana sen, että oli tottunut tekemään häneltä vaaditut asiat ennen kuin vaihtaa vapaalle.

”Se opetti myös jo tietynlaiseen päivärytmiin, nii sitte sitä päivärytmiä pysty soveltaan täällä ite asuessa. Niinku koulusta kun tulee nii hoi-taa hommat, ja kun hommat on hoidettu, sitte huvit.”

Arkea tukeviksi tekijöiksi nuoret nostivat myös arjen sosiaaliset suhteet. Kaikki nuorista mielellään viettivät vapaa-aikaansa ystäviensä seurassa, ja yksi nuorista koki ystäviensä kanssa vietetyn ajan arkeaan tukevaksi tekijäksi. Samainen nuori kertoi myös viettävänsä paljon aikaa kumppaninsa kanssa, minkä hän koki auttavan häntä arjessa. Kahdella nuorista myös sisarustensa kanssa vietetty aika

nousi keskeiseen rooliin heidän omillaan asumisensa tukena. Heistä toinen kuvasi hänen arkeaan parhaiten tukevaksi asiaksi sen, että hän sai tarvittaessa keskustella sisaruksensa sekä muiden sosiaalisten kontaktiensa kanssa omista ajatuksistaan ja tunteistaan. Sosiaalisia suhteita arjessa yhdellä nuorista oli myös harrastusten kautta ja hän koki harrastuksen olevan isossa roolissa onnellisen arjen luomisessa. Myös toinen nuorista nosti esiin harrastuksensa arkeaan tukevinä tekijöinä, ja erityisesti musiikki nousi nuoren kertomuksissa hänen itsenäistä selviytymistään tukevaksi tekijäksi.

”Kaverit, kumppani ja mun sisarus on semmosia iloisia asioita ja siten (harrastus) on aika iso osa semmosta mistä tulee hyvä mieli.”

Nuorilla oli myös hyvät suhteet perheidensä kanssa, ja osa heistä oli perheenjäseniinsä tiiviisti yhteydessä myös omilleen muuton jälkeen. Kaikilla nuorilla oli hyvä vuorovaikutusyhteys omiin vanhempiinsa. Yksi nuorista nosti esille, että omilleen muutettuaan suhde omiin perheenjäseniin oli muuttunut paremmaksi ja hän pystyi puhumaan perheensä kanssa avoimemmin myös itselleen tärkeistä asioista. Perheisiinsä nuoret pystyivät tukeutumaan arjen haastavissa tilanteissa, minkä myös näimme tukevan nuoren itsenäistä selviytymistä arjessa.

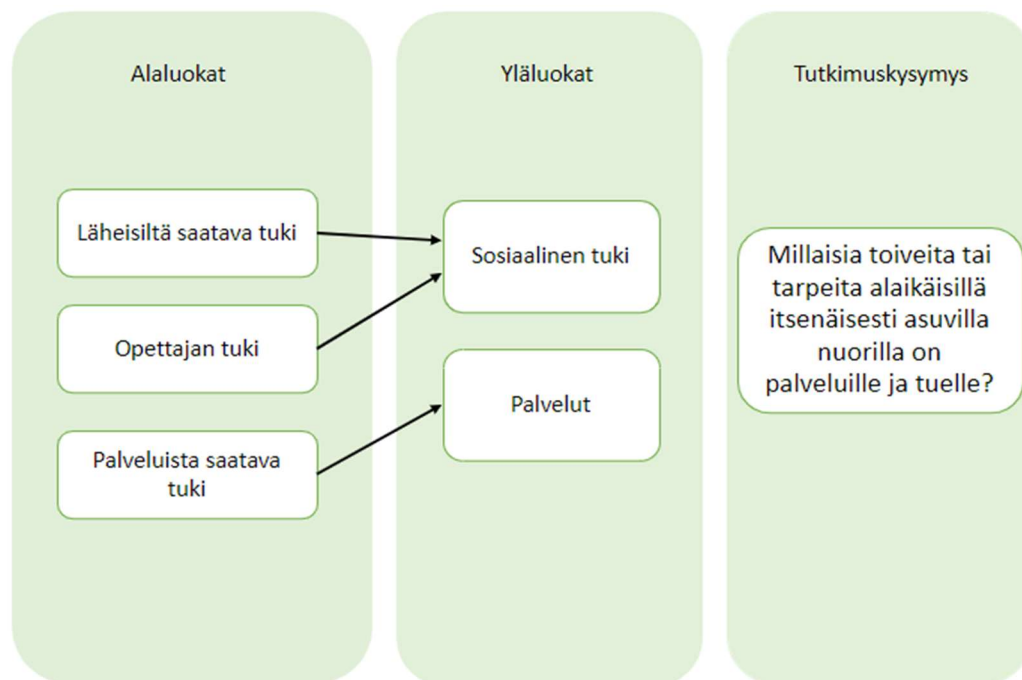
Omalta perheeltään saadun luottamuksen kaksi nuorista toi esiin itsenäisen selviytymisen kannalta hyvin merkittävänä tekijänä. Kaikkien nuorten kohdalla päätös omilleen muutosta oli lopulta ollut perheen yhteinen, vaikkakin nuorten oli täytynyt ensin vakuutella vanhempiaan omilleen muutostaan. Perheen päätös nuoren muuttamisesta uudelle paikkakunnalle väistämättä vaati luottamusta nuoreen ja hänen pärjäämiseensä. Kaksi nuorista kertoi heidän vanhempiensa suhtautuvan hyvin luottavaisin mielin heidän pärjäämiseensä, minkä yksi nuorista koki hänelle kaikkein merkityksellisimmäksi tueksi omillaan pärjäämisessä. Hän koki tärkeäksi sen, että sai perheeltään tarvittavaa omaa tilaa ja perheen luottamuksen siitä, ettei hän omillaan asuessaan toimi harkitsemattomasti. Tällä näimme analysointivaiheessa olleen merkitystä nuoren oman toimijuuden tunnon vahvistumisessa, sillä vanhemmilta saatu luottamus omasta pärjäämisestä on todennäköisesti vahvistanut nuoren omaa käsitystä omasta pärjäämisestä.

”Se oli tosi varma siitä, että kyllä mä pärjään. Eilenkin kun puhuttiin, se sanoi että on tosi ylpee, ja että hän tietää, että mä pärjään ihan yksin ja ei tarvi olla huolissaan siitä ettenkö pärjäis.”

”En mä tiä, ehkä (tärkein tuki on) semmonen, että luotetaan että ei niinku törppöile mitään. Että oikeesti luotetaan ja annetaan silleen siimaa.”

5.4 Nuorten toiveet sekä tarpeet palveluille ja tuelle

Nuorten vastauksissa koskien heidän toiveitaan tuelle ja palveluille korostui, että nuoret kokivat läheisiltään saadun tuen useimmiten riittäväksi. Nuoret eivät erityisesti esittäneet toiveita palveluille, mutta osa nuorista toi puheessaan sekä suoraan että välillisesti esille tuen ja palveluiden tarpeita heidän kertoessaan opinnoista, sosiaalisten suhteiden luomisesta, oman identiteetin rakentumisesta sekä omaan terveyteen liittyvistä seikoista. Kuvaamme nämä haastatteluissa esiin nousseet ilmiöt alla olevassa kuviossa 4.

KUVIO 4. Nuorten toiveet ja tarpeet palveluille sekä tuelle.

Tarkasteltaessa nuorten vastauksia koskien toiveita ja tarpeita tuelle sekä palveluille, nousi sisällönanalyysissä keskeisimmiksi teemoiksi sosiaalinen tuki ja palvelut. Sosiaalisen tuen tarpeen osalta jokaisen nuoren haastattelussa korostui läheisiltä saadun tuen merkityksellisyys nuorelle. Haastateltavista jokainen koki saaneensa riittävän tuen läheisiltään omillaan asumiseen ja arjen yllättävistä tilanteista selviämiseen, ja tämä myös osaltaan näkyi nuorten vastauksissa kysyttäessä heiltä heidän toiveistaan palveluita ja tukea kohtaan. Haastatteluun osallistuneista nuorista kahdella ei ollut suoranaisia toiveita palveluille tai tuelle, ja he perustelivat sitä läheisiltä saadun tuen riittävydellä.

”No siis mulla on ainakin ollu just hyvä asema siinä, että ei oo ehkä ollu semmost, että oon saanu aina tukea (läheisiltä), jos oon sitä kaivannut.”

”No ei silleen, kaikki on aika hyvin, että ei oo mitään tommosta et tarttis erityisesti mitään (perheen ulkopuolista) apua.”

Sisällönanalyysin näkökulmasta sosiaalisen tuen piiriin kuuluu läheissuhteista saatavan tuen lisäksi myös opettajalta saatava henkinen tuki. Yksi haastateltavista toi esille opettajalta saatavan tuen merkityksen itsenäistymisen alkutaipaleella. Nuori kertoi opintojen alkamisen ja omilleen muuton alkuvaiheen uudella paikkakunnalla olleen hänelle sosiaalisesti haastavaa aikaa, ja hän olisi silloin tarvinnut opettajaltaan enemmän henkistä tukea päästäkseen koulussa ryhmään mukaan. Omilleen muutto oli herättänyt nuorella myös oman identiteettinsä rakentumiseen liittyviä kysymyksiä, jotka osaltaan lisäsivät nuorella tuen ja ymmärryksen tarvetta opettajaltaan.

”Kun alko niinku hakemaan itseensä ja oppimaan itsestään, nii sitte siinäki tuli omat määränsä stressiä ja semmosta, mistä puhuin opettajan kanssa, mutta hän ei selvemmin ymmärtäny. Ja se toi sitte suurta vaikeutta sen hetkiseen elämään kyllä.”

Sisällönanalyysissä toiseksi keskeiseksi teemaksi nousi palvelut ja niistä saatava tuki. Yksi haastatelluista nuorista nosti esille toiveensa perheen ulkopuoliselle keskustelutuelle, jotta hän saisi ammattihenkilöltä tukea omassa kasvussaan.

Nuori oli jo hiljattain hakeutunut tarvitsemansa palvelun ja tuen piiriin, ja kokenut saaneensa toivomansa avun.

”Itkseen asumisessa en oikeestaan, että on niinku kaikki hyvällä mallilla, mutta sitte kun on nää omat asiat, nii tota niihin on (toiveita), mutta nytte ihan hiljattain hainki apua. Nii että pääsee juuri puhumaan henkilön kanssa, joka osaa auttaa.”

Kartoitimme haastattelussa nuorten toiveita palveluille kysymällä myös nuorten kokemuksista mahdollisista haasteista palvelun tai tuen saamisen suhteen. Nuorista kaksi kertoivat vastauksissaan, että he eivät ole kokeneet palveluiden tai tuen saamisen haasteita. Yksi nuorista kuitenkin nosti tässä yhteydessä esille kokemuksensa yhteiskunnan etuuksien hakemisen vaivalloisuudesta alaikäisenä.

”Tota, se on Kelan kanssa, no en nyt taisteluks sanois, mutta on kyllä yhtä vääntöä ollu, että omat pulmansa siinä ollu. Kaikki on kyllä selvinny.”

Vaikka nuoret eivät siinä hetkessä tuoneet enempää esille haasteita palveluiden tai tuen saamiselle meidän siitä kysyessämme, ilmensivät nuoret tuen saamisen haasteista muutoin haastatteluiden aikana. Yksi nuorista koki aiemmin kerrotun mukaisesti haasteita saada tukea opettajaltaan, toinen nuori taas toi esille muutoin haastattelussaan tyytymättömyytensä terveydenhuollon palveluiden toimivuutta kohtaan. Nuori oli kokenut arjessaan haasteena sairauksistaan johtuvan ajoittaisen toimintakyvyn aleneman, eikä ollut saanut tähän kaipaamaansa ratkaisua.

”Se mielenterveys välillä tai silleen että sängystä nouseminen välillä on vähän vaikeeta, sit saattaa skipata koulupäivän sitten kun muitakin terveysongelmia on, niin sitten nekin vaikuttaa ja sitten kun niihin ei oo löytynyt mitään niinku hoitokeinoja tai mitään. Ehkä näitä Suomen terveyspalveluita tulis vähän niinku miettiä. Mistään ei näe mitään poikkeavaa ja ne on vaan niinku sitten ”koita pärjätä”. Se vaikuttaa elämään tosi paljon.”

Yksi nuorista kertoi myös kiinnostuksestaan käydä myöhemmin opintojen aikana koulukuraattorin luona keskustelemassa muuttuvista tuloistaan ja sen vaikutuksista maksussa oleviin etuuksiin. Lisäksi yksi nuorista oli pohtinut koulupsykologin puoleen kääntymistä tulevaisuudessa.

”No ollaan me siitä äitin kaa vähän puhuttu että ehkä sillekin (koulupsykologille) vois mennä ja kattoo, että jos siitä ois jotain apua.”

Kaikki haastateltavat ovat yleisesti ottaen olleet tyytyväisiä saamaansa tukeen omillaan asumiseen ja itsenäistymiseen, vaikka itsenäistymisen taival ei olisikaan ollut mutkaton ja tuen saaminen täysin aukotonta. Kenelläkään nuorista ei ollut kokemusta, että olisi jäänyt täysin vaille tarvitsemaansa tukea.

6 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Hyvän tieteellisen käytännön periaatteet ohjasivat toimintaamme läpi koko opinnäytetyöprosessin, jolla tarkoitamme tutkimuksen suunnittelua, aineiston keruuta ja analyysia sekä tutkimuksen raportointia. Se näkyi työskentelyssämme muun muassa siten, että refleктоimme ja arvioimme aktiivisesti toimintaamme ja sen eettistä kestävyyttä tarkastelemalla tutkimuksen avoimuutta ja rehellisyyttä sekä omaa huolellisuuttamme. Olemme myös viitanneet hyvien käytänteiden mukaisesti muiden tutkijoiden tutkimuksiin ja kirjallisuuteen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6; Tuomi & Sarajärvi 2018, 150–151.) Suunnittelimme tutkimuksemme huolellisesti ja teimme siinä yhteistyötä ohjaajamme kanssa. Opinnäytetyön suunnitelman pohjalta haimme tutkimuksellemme tutkimusluvan Tampereen kaupungilta, josta tutkimuslupa myönnettiin 2.1.2023.

Tutkimuksen kohderyhmän tavoittamiseksi meillä oli apuna Tredulta saatu yhteyshenkilö, joka tavoitti toimipisteen opettajat kohderyhmän kartoittamiseksi. Saimme opettajilta viiden kohderyhmään sopivan nuoren yhteystiedot, joista kolmen nuoren haastattelut toteutuivat. Eskola ja Suoranta (2000) kertovat, että laadullinen tutkimus perustuu usein varsin pieneen otantaan tutkittavien lukumäärässä, mutta sitä pyritään analysoimaan mahdollisimman kattavasti. Tutkimuksen otannan määrä ei siten ole aineiston tieteellisyyden kriteeri, vaan käsitteellistämisen kattavuus, eli laatu. (Eskola & Suoranta 2000, 18.) Laadullisen tutkimuksen tutkimustuloksilla ei pyritä tuottamaan empiirisesti yleistettävää päätelmää, koska tutkimuksesta saatu tieto pätee vain tutkimuskohteen osalta (Kananen 2014, 19).

Valitsimme tutkimusmenetelmät kohderyhmämme ja tutkimusasetelmamme huomioiden, ja pyrimme näin tukemaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Päätimme kerätä aineiston haastattelemalla nuoria, koska halusimme kuulla mahdollisimman paljon heidän kokemuksistaan alaikäisenä itsenäistymisestä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Valitsimme yksilöhaastattelun ryhmähaastattelun sijasta, koska tutkimuskysymyksemme ja niiden pohjalta laadittu teemahaastattelu käsitteli haastateltavien henkilökohtaisia kokemuksia, ja niihin rehellisten vastausten saaminen nuorilta edellytti luottamuksellisen ilmapiirin rakentumista

haastattelutilanteessa (Eskola & Suojärvi 2000, 93). Ryhmähaastattelutilanteessa nuoren olisi saattanut olla vaikeampaa kertoa rehellisesti ja avoimesti toiveistaan sekä kokemuksistaan muiden haastateltavien ollessa samanaikaisesti paikalla. Koimme onnistuneemme luottamuksellisen ja turvallisen ilmapiirin luomisessa, mutta jäimme kuitenkin jälkeensä pohtimaan, että millainen vaikutus kasvottomalla kyselytutkimuksella olisi ollut aineistonkeruun antiin.

Meidän piti toimia luottamuksellisesti läpi tutkimusprosessin tutkimukseen osallistuneiden nuorten anonymiteetin toteutumisen takaamiseksi. Nauhoitimme haastattelut yhteen puhelimeen ja litteroimme haastattelut kahden vuorokauden sisällä haastatteluista. Litteroidut aineistot säilytimme molempien tietokoneilla salasanan takana. Usein tutkimuksissa nauhoitus on aineiston analyysin kannalta tärkeää ja haastateltavan kieltäytyessä nauhoituksesta, tulee pohdittavaksi riittävätkö keskustelusta tehdyt muistiinpanot aineiston keruuseen (Eskola & Suoranta 2000, 89–90). Hävitimme nauhoitukset puhelimesta litteroinnin jälkeen. Huolehdimme nuorten anonymiteetistä myös aineiston analysointi- ja raportointivaiheessa. Opinnäytetyön raportoinnissa otimme huomioon, että haastateltavien henkilöllisyys ei käy ilmi. Tämä tarkoittaa sitä, että yksilölliset tunnistettavat tiedot, kuten murteet tai kotipaikkakunta, suodatetaan pois raportointivaiheessa (Eskola & Suoranta 2000, 57). Litteroidun aineistomateriaalin tuhosimme tutkimuksen päätyttyä.

Aineiston analyysivaiheessa meidän piti pohtia asettamiamme tutkimuskysymyksiä uudelleen, koska alkuperäiset tutkimuskysymyksemme olivat osittain haastavia ja abstrakteja aineiston analyysin näkökulmasta. Ongelmallisena koimme vastaamisen alkuperäiseen tutkimuskysymykseemme ”Millä tavalla alaikäisinä itsenäisesti asuvien nuorten toimijuutta voidaan tukea?”. Tämä näkyi myös haastatteluissa siten, ettemme haastattelijoina aina osanneet esittää tarkentavia kysymyksiä, jotka olisivat voineet antaa tutkimustuloksiin lisäsyvyyttä. Konkretisoimme tai laajensimme tutkimuskysymyksiämme haastatteluista saadun aineiston pohjalta, jotta aineisto on käytettävissä loogisesti tutkimuksessamme. Tutkimuskysymykset voivat laadullisessa tutkimuksessa tarkentua tutkimuksen sisällyksen analyysin vaiheessa, koska tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen, jolloin itse aineistosta tulee tutkimuksen kulkua ohjaava tekijä (Kananen 2014, 46). Edellä

mainittua tutkimuskysymystä lähestyimme aineiston analyysivaiheessa kysymyksellä ”Millä tavalla alaikäisten itsenäistymistä voidaan tukea?”.

Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmasta pohdittavaksemme tuli sisällönanalyysin vaiheessa myös tutkimuskysymyksemme ”Millaisia toiveita alaikäisillä itsenäisesti asuvilla nuorilla on palveluille ja tuelle?”. Pohdimme erityisesti kysymyksen haastavuutta siltä osin, että omien tuentarpeiden tunnistaminen voi olla kenelle tahansa vaikeaa. Aineiston analyysivaiheessa laajensimme tutkimuskysymystämme muotoon ”Millaisia toiveita tai tarpeita alaikäisillä itsenäisesti asuvilla nuorilla on palveluille ja tuelle?”. Näin saimme tuotua aineistosta esille nuorten puheista ilmenneet tuentarpeet, mutta muuttamatta niitä asiayhteydestään varsinaisesti heidän toiveikseen tuelle ja palveluille. Lisäksi otimme aineiston pohjalta neljännen tutkimuskysymyksen, jolla tarkastelimme nuorten kokemuksia itsenäistymisestä, koska halusimme tuoda kohderyhmän kokemuksia vahvemmin esille.

Tavoitteenamme oli toimia tutkimuksen eri vaiheissa mahdollisimman objektiivisesti, jotta nuorten omat merkitykset tulisivat näkyviin tutkimuksessa. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kannalta on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota tutkijan puolueettomuuteen, eli siihen, tulkitseeko tutkija kuulemansa oman kehyksensä eli erilaisten näkemystensä ja olettamustensa läpi vai pyrkiikö tutkija aidosti kuulemaan haastateltavaa itseään. Tämä on tutkijalle haastavaa, ja toisaalta laadullisessa tutkimuksessa on myönnetty, että tutkija väistämättä suodattaa tietoa myös oman kehyksensä läpi, koska hän on tutkimusasetelman tulkitsija ja luoja. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160.) Aineiston sisällönanalyysissä reflektioimme kriittisesti omaa ajatteluaamme sekä omaa rooliaamme haastattelutilanteessa. Teimme sisällönanalyysia ensiksi itsenäisesti, jonka jälkeen keskustelimme havainnoistamme ja pyrimme saamaan nuoren oman äänen objektiivisesti esille. Näin toimimalla halusimme lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Tulosten raportoinnissa pyrimme erityiseen huolellisuuteen ja objektiivisuuteen, jotta saisimme parhaamme mukaan vältettyä oman kehyksen läpi tehdyt tulkinnat tai yleistykset. Toimme tutkimustulokset mahdollisimman tarkasti esille, kuitenkin haastateltavien anonymiteettiä kunnioittaen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Johtopäätökset tutkimuksen tuloksista

Tutkimuksella haluamme selvittää, miten nuoret ovat kokeneet itsenäistymisen alaikäisinä ja millä tavalla alaikäisinä omillaan asuvien nuorten itsenäistymistä voidaan tukea tuen ja palveluiden keinoin. Lähestymme asettamiimme tavoitteita kartoittamalla kolmen nuoren kokemuksia omillaan asumisesta sekä selvittämällä, millaisia tukea koskevia toiveita heillä on itsenäistymisvaiheessa. Tutkimuksemme tulosten perusteella voidaan yleisesti todeta, että kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat tyytyväisiä omillaan asumiseen. Nuorten kokemaan tyytyväisyyteen vaikuttaa se, että heillä on vapaus luoda arjestaan haluamansa näköisen. Itsenäistyminen on kuitenkin iso siirtymävaihe nuoren elämässä ja se tuo mukanaan kasvavaa vastuuta omasta arjesta sekä itsestä. Lisäksi omillaan asuminen vaatii nuorelta sopeutumista uuteen arkeen ja kotiin, sillä tutkimuksemme tulosten mukaan voi mennä puolikin vuotta ennen kuin nuori tuntee uuden asunnon kodikseen. Kotiutuminen uuteen asuntoon voi joskus viedä kauemminkin, jopa vuoden ajan (Honkatukia ym. 2020, 89).

Tutkimuksemme tuloksista ilmenee, että erityisesti itsenäistymisen alkutaipaleella nuoret tarvitsevat paljon niin henkistä kuin konkreettista tukea läheisiltään. Irtaantuminen vanhemmista vaatii nuorilta uusien arjessa tarvittavien taitojen oppimista ja haltuun ottamista (Honkatukia ym. 2020, 91). Tutkimukseemme osallistuneet nuoret kertovat saaneensa arjen pyörittämisen taitojen opetteluun apua läheisiltään, ja pystyvänsä tukeutumaan heihin arjen uusissa tai haastavissa tilanteissa. Sosiaalinen verkosto, niin läheisten kuin ystäväpiirin suhteen, osoittautuu tutkimuksen tuloksissa merkittäväksi itsenäistymistä tukevaksi tekijäksi. Nuoren mahdollisuus tukeutua läheistensä apuun on tärkeää uuden arjen ja itsenäisen elämän opettelussa. Suomalaisessa yhteiskunnassa yleisesti painotetaankin nuoren lähipiirin merkitystä itsenäistymisen tukemisessa (Honkatukia ym. 2020, 58), ja myös tutkimuksessamme nuoret tuovat esiin läheisiltä saadun avun merkityksellisimmäksi tueksi itsenäistymiseen.

Läheisiltä saatavassa tuessa ja ohjauksessa näemme tärkeänä sen, että ohjaus on nuorten omaa päätäntävaltaa tukevaa ja mahdollistaa nuoren oman toimijuuden tunnon kehittymistä itsenäistymisvaiheessa. Vehkalahten ja Armilan (2021) teettämä tutkimus osoitti, että nuoren omilleen muuttaminen vaatii perheeltä luottamusta nuoreen. Luottamusta vaaditaan nuoren pärjäämiseen arjessa ja kykyyn ottaa elämästään vastuuta. (Vehkalahti & Armila 2021, 157–158.) Läheisten osoittama luottamus voi myös tukea nuoren toimijuuden tunnon rakentumista. Tutkimuksemme tulosten perusteella nuoren itsenäistymistä tukee läheisiltä saatu luottamus nuoren kykyyn toimia itsenäisesti arjessa. Nähdäksemme läheisiltä saatu luottamus vahvistaa nuoren omaa luottamusta pärjäämiseensä.

Itsenäistyminen tuo nuorille usein mukanaan enemmän vastuuta arjen pyörittämisestä sekä vapautta tehdä itseään koskevia päätöksiä (Kivijärvi ym. 2021, 99). Vapauden ja vastuun lisääntyminen näyttäytyy arkisissa asioissa, kuten päätöksissä ruokaostoksista tai kotiintuloajoista. Tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat oppineet kantamaan vastuuta kodin askareista jo vanhempiansa luona asuessaan, mikä tekee vastuun ottamisesta helpompaa omillaan asuessaan. Nuorten omatoimisuutta tarttua arjen askareisiin helpottaa arjen pyörittämisessä tarvittavien taitojen harjoittelu lapsuudenkodissa asuessaan. Tutkimustulostamme tukee Custódion (2020) teettämä tutkimus 16-vuotiaiden nuorten ajatuksista itsenäisestä asumisesta, jossa nuoret kertoivat oppineensa arjen taitoja jo kotona asuessaan. Tutkimuksessa korostettiin, että kotoa opitut taidot tukevat nuorta itsenäisessä asumisessa. (Custódio 2020, 15.) Haastattelemamme nuoret tuovat esille myös omaksuneensa arkirytmien lapsuuden kodin esimerkeistä, ja kokevat sen olleen apuna muodostaessaan omia arjen rutiineja (Honkatukia ym. 2020, 91). Tämän näemme myös olevan nuorten toimijuuden vahvistamisen kannalta merkittävää ja tukevan nuorten itsenäistymistä.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret kertovat kokeneensa useimmiten läheisiltään saadun tuen riittäväksi itsenäistymiseen, mutta palveluilla ja niistä saatavalla tuella on myös tärkeä rooli itsenäistymisen tukemisessa. Tutkimuksen tulosten pohjalta merkittävimpinä palveluina nuorten tukemisessa näyttäytyvät koululta saatavat palvelut, etenkin opiskeluterveydenhuolto ja koulupsykologin palvelu. Osa nuorista ajattelee tarvitsevänsä myös koulukuraattorin palvelua tulevaisuu-

nessa. Opiskeluhoito tarjoaa opiskelijoille maksutonta, ehkäisevää ja tukea antavaa toimintaa (Opetushallitus 2023). Koulun palveluiden tarjoama ohjaus on tärkeä tuki nuorille elämän muuttuvissa tilanteissa, esimerkiksi oman identiteetin rakentumisessa tai taloustilanteen muutoksissa. Tutkimuksemme tulokset osoittavat myös sen, että tuki läheisiltä ja koulun palveluista auttavat nuoria pärjäämään arjessa itsenäisesti ja mahdollistavat nuorille onnistumisen kokemuksia omillaan asuessaan. Tämän myötä nuoret kokevat olevansa vastuullisempia ja itsenäisempiä, sekä luottavat omaan pärjäämiseensä myös jatkossa.

Opiskeluhoillon palveluiden lisäksi tutkimuksemme tuloksista ilmenee nuoren tarve opettajalta saatavaan henkiseen tukeen. Tätä tutkimustulosta tukee Honkatukian ym. (2020) teettämä tutkimus, jossa he ovat tutkineet hiljattain täysi-ikänsä saavuttaneiden nuorten elämäntilanteita. Heidän tutkimuksensa mukaan opettajilta saatava ymmärrys vaihtelevia elämäntilanteita kohtaan on nuorelle tärkeä tuki elämän siirtymävaiheessa. (Honkatukia ym. 2020, 44.) Tutkimuksemme osoittaa, että nuori voi tarvita opettajan tukea esimerkiksi sosiaalisten suhteiden luomisessa tai kokemaansa yksinäisyyteen. Nuori voi myös tarvita opettajalta ymmärrystä ja tukea oman identiteettinsä rakentumisessa, jota omilleen muutto vahvemmin käynnistää. Itsenäistyminen ja sen tuoma vapaus vanhempien kontrollista sekä kasvava vastuu omasta elämästä on otollisinta aikaa nuoren identiteetin rakentumiselle (Arnett 2015, 9).

Muutto uudelle paikkakunnalle voi tuoda nuoren kaverisuhteisiin katkoksia, sillä sosiaalisilla suhteilla on usein tapana kiinnittyä paikkoihin (Honkatukia ym. 2020, 61). Muuttaminen itselle ennestään vieraalle paikkakunnalle voi tuoda nuorelle yksinäisyyden kokemusta, kun vanhat ystäväpiirit ovat jääneet edelliselle paikkakunnalle. Sosiaalisten suhteiden puute saattaa olla nuorelle itsenäistymisvaiheessa hyvin kuluttavaa ja elämänmuutokseen voi liittyä yksinäisyyttä. Myös Juntunen (2020) laatimassa tutkimuksessa nuoret ovat tuoneet useasti esille yksinäisyyden kokemustaan. Tutkimuksessa tutkittiin 14–20-vuotiaiden elämäntilanteita ja havainnoitiin, että yksinäisyyden kokemus voi heikentää nuoren toimijuuden tuntoa. (Juntunen 2020, 29.) Yksinäisyyden kokemus näyttäytyy tutkimuksessamme lisääntyneenä tuen tarpeena. Mainitsimme aiemmin nuoren voivan tarvita yksinäisyyden kokemukseen tukea opettajaltaan. Tuloksista ilmenee

merkityksellisenä tuenmuotona myös koululla järjestettävät pajat ja niistä saatava apu sosiaalisten suhteiden luomisessa.

Tuen pyytäminen voi olla nuorelle joissakin tilanteissa haastavaa, joten näemme, että opettajien tuella nuorten itsenäistymisessä voi olla suurta merkitystä. Pohdimme, että opintojen alkuvaiheessa opettajat voisivat kartoittaa luokassaan itsenäisesti asuvat nuoret, kysellä heidän kuulumisiaan ja tarjota heille tukea muun muassa sosiaalisten suhteiden luomiseen luokassa. Tärkeää on, että nuoret eivät jää yksin haasteidensa kanssa, vaan heillä olisi turvallinen aikuinen elämässään, johon turvautua tarvittaessa.

Tutkimukseemme osallistuneilla nuorilla ei erityisesti ole toiveita palveluille ja tuelle. Tähän tulokseen vaikuttaa tutkimuksen tulosten mukaan se, että nuoret ovat kokeneet saaneensa tarvitsemansa tuen, vaikka tuen saaminen ei aina ole ollut täysin aukotonta. Lisäksi nuorten vastauksissa korostuu läheisiltä saatavan tuen riittävyys itsenäistymiseen. Tutkimuksen tuloksissa esiintyy kuitenkin yksi toive, joka kohdistuu lähipiirin ulkopuolisen keskustelutuen saamiseen. Keskustelutukea tarjotaan esimerkiksi opiskeluhuollon tai kolmannen sektorin palveluissa. Palvelut pitävät sisällään tietoa ja osaamista, ja niistä saatava tuki voi olla tarpeen, vaikka nuori saakin läheisiltään tarvitsemaansa tukea. Palveluilla voidaan siten täydentää nuoren tukiverkosta. Palvelujärjestelmällä on Suomessa suuri rooli nuorten hyvinvoinnin, osallisuuden ja terveyden edistämisessä sekä ylläpitämisessä (Karvonen ym. 2017, 27). Lisäksi palveluilla voidaan edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja mahdollistaa nuorille yhtäläiset mahdollisuudet pärjätä muun muassa opinnoissaan (Hirschovitz-Gerz ym. 2022, 27).

Keskeisimpinä johtopäätöksinä pidämme tutkimuksessamme sitä, että omilleen muutto on nuorelle elämänmuutos, joka tuo mukanaan henkistä kasvua sekä identiteetin kehittymistä vapauden ja vastuun lisääntyessä nuoren arjessa. Omilleen muuton tuomaan elämänmuutokseen liittyy kasvavaa tuen tarvetta. Tutkimuksen tuloksissa tärkeimmiksi nuoren itsenäistymistä tukeviksi tekijöiksi nousevat sosiaalinen verkosto nuoren ympärillä sekä koululta saatava tuki. Nuoren avun tarpeessa korostuvat läheisiltä saatava henkinen ja konkreettinen tuki. Nuori voi tarvita tukea läheisten lisäksi myös opettajaltaan, jolta nuoret kaipaavat läsnä olevaa kohtaamista sekä ymmärrystä ja ohjausta elämäntilanteessaan.

Koulun palvelut ovat myös merkityksellinen tukimuoto nuorten muuttuvissa elämäntilanteissa, ja tutkimukseemme osallistuneet nuoret ovat tyytyväisiä koulun palveluista saamaansa tukeen. Nuoren ympärillä oleva sosiaalinen verkosto, niin koulun kuin läheisten osalta, on merkityksellinen tekijä nuoren toimijuuden vahvistumisessa kohti itsenäistä aikuisuutta.

7.2 Pohdinta ja jatkotutkimusaiheet

Aloitimme tutkimuksen suunnittelun syksyllä 2022. Teimme alustavan aikataulusuunnitelman elokuuhun 2023 saakka, josta opinnäytetyömme valmistuminen venähti kahdella kuukaudella. Kesä asetti omat haasteensa aikataulujen yhteensovittamiselle ja siten aikataulussa pysymiselle. Toisaalta aikataulussa pysymistä haastoi myös meidän molempien siirtyminen kokopäivätyöhön maaliskuussa 2023. Saimme suoritettua aineistonkeruun maaliskuussa alustavan aikataulumme mukaisesti. Kesällä tekemämme aineiston sisällönanalyysin jälkeen jatkoimme elokuussa tutkimuksen kirjoitustyötä joulukuussa 2022 tekemämme tutkimussuunnitelman ympärille. Kirjoitusprosessin aikana saamamme oivallukset ja onnistumisen kokemukset antoivat meille voimaa jaksaa kiireisen syksyn keskellä. Tutkimukselle asettamamme tavoitteet koimme täyttyvän hyvin.

Haimme vastauksia asettamiimme tutkimuskysymyksiin järjestämällä kullekin tutkimukseen osallistuneelle nuorelle yksilöhaastattelun. Lähestyimme kuitenkin eri näkökulmasta tutkimuskysymystämme siitä, mitä nuorille suunnattuja palveluja on tarjolla. Haastattelimme helmikuussa 2023 kahta Tampereen seudun ammattiopiston koulukuraattoria, ja haastattelun pohjalta saimme ymmärryksen nuorille suunnattujen palveluiden kattavasta tarjonnasta Tampereella. Päätimme olla käyttämättä haastattelua opinnäytetyön lähteenä, koska olimme sopineet anonyymistä haastattelusta kuraattoreiden kanssa. Haastattelusta saamamme ymmärrys nuorille suunnatuista palveluista kuitenkin tuki meitä vastaamaan tutkimuskysymykseemme, johon keskityimme palveluista kertovassa teoriaosuudessa. Emme siten käsitelleet aihetta tuloksissa tai johtopäätöksissä, vaan tutkimuksemme keskittyi nuorten kokemuksiin omillaan asumisesta ja heidän tuen tarpeisiin.

Tuloksiin vaikuttivat erinäiset tekijät. Kuten aiemmin tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden osiossa pohdimme, saattoi tutkimuksen tuloksiin vaikuttaa ensinnäkin se, ettemme haastattelutilanteissa aina huomanneet nuoren vastauksen merkityksellisyyttä tutkimuksemme kannalta. Tämä näkyi aineistossa siten, ettemme aina osanneet esittää tarkentavia kysymyksiä. Toisaalta pohdimme sitä, mikä vaikutus tuloksiin olisi ollut, jos olisimme tehneet aineistonkeruun kyselylomakkeella. Haastatteluihin osallistuminen myös vaati nuorilta rohkeutta, mikä saattoi rajata mahdollisia osallistujia aineiston ulkopuolelle. Koemme kuitenkin tärkeänä nostaa esiin näiden kolmen nuoren kokemuksia, sillä sen avulla saimme tuotua pienen pilkahduksen esiin siitä, millaisia taitoja itsenäistyminen hyvin varhaisessa iässä nuorilta vaatii, millaisissa tilanteissa tuki nuorille on merkittävää ja millaista tukea nuoret kokevat itsenäistyessään tarvitsevansa. Tämä oli myös tutkimuksemme tärkein tavoite.

Tutkimuksemme osallistuneet nuoret olivat kaikki saaneet paljon tukea itsenäistymiseensä läheisiltään ennen omilleen muuttoa sekä pitkään siirtymävaiheen aikana. Nuoret pystyivät tukeutumaan läheisiinsä, kun elämässä tuli yllättäviä asioita vastaan tai heillä oli tarvetta konkreettiselle tai henkiselle tuelle. Tämä sai meidät pohtimaan sitä, kuinka erilaisia tutkimustuloksia olisimme saaneet, mikäli nuorilla ei olisi ollut yhtä tiiviit suhteet läheisiinsä. Voimme vain pohtia, olisiko koulun palveluista saatavan tuen merkitys korostunut entisestään tai olisivatko nuoret kokeneet tarvitsevansa myös muiden yhteiskunnan palveluiden tukea itsenäisempään elämään siirtyessään.

Tulosten näkökulmasta pohdimme myös sitä, että kaikki haastattelemamme nuoret olivat asuneet jo vuodesta puoleentoista vuoteen omillaan. Tällä saattoi olla vaikutusta siihen, miten nuoret kuvasivat omilleen muuton heidän kohdallaan sujuneen. Omilleen muutosta oli jo kulunut aikaa, eivätkä muistot itsenäistymisen alkuvaiheen tuottamista tunteista, ajatuksista tai toiveista olleet välttämättä säilyneet kirkkaina mielessä. Mielestämme olisi hedelmällistä toteuttaa tutkimus, jonka otanta koostuisi nuorista, jotka ovat omilleen muuton alkutaipaleella. Tulostemme perusteella tuen tarve itsenäistymiseen oli nuorilla suurinta juuri omilleen muuton siirtymävaiheessa, joten olisi otollista tutkia juuri omilleen muuttaneita nuoria, joilla elämänmuutos on parhaillaan meneillään.

Tutkimuksemme tulosten ja johtopäätösten perusteella koemme alaikäisinä itsenäistyvien nuorten tuen tarpeiden tutkimisen tärkeäksi myös tulevaisuudessa, koska sopeutuminen uuteen kotiin ja elämäntilanteeseen voivat joskus viedä pitkän ajan. Alaikäisenä itsenäistyminen vaatii nuorelta paljon voimavaroja ja se on myös herkkää aikaa nuoren identiteetin kehittymiselle. Pidämme tärkeänä kartoittaa laajemmin alaikäisenä omilleen muuttavien nuorten itsenäistymisen kokemuksia sekä heidän toiveitaan tuelle itsenäistymisvaiheessa, jotta palveluita voitaisiin tarvittaessa kehittää entisestään nuorten toiveiden ja tarpeiden mukaisiksi. Jokaisen nuoren tulisi saada tarvittava tuki itsenäisen asumisen aloittamiseen, tuli tuki sitten nuoren läheisiltä, ystäviltä, koulun palveluista tai muista nuorille suunnatuista palveluista.

Oppivelvollisuuden laajentuminen 18 ikävuoteen mahdollisesti vaikuttaa lisäävästi alaikäisten muuttoon opintojen perässä, joten on tärkeää tutkia, millaisia vaatimuksia se tuottaa yhteiskunnalle. Etenkin tilanteissa, joissa nuorten vanhemmilla ei ole resursseja olla nuoren tukena itsenäistymisvaiheessa, voi koulun ja palveluiden merkitys itsenäistymisen tukemisessa korostua. Tutkimuksemme keskittyi opinnoissa kiinni oleviin nuoriin, jolloin tutkimuksesta rajautuivat pois ne itsenäisesti asuvat nuoret, jotka syystä tai toisesta ovat keskeyttäneet opintonsa. Tuen tarve itsenäistymiseen saattaa näyttäytyä näillä nuorilla eri tavalla. Tästä syystä näemme tulevien tutkimusten kannalta tärkeänä tavoittaa myös näitä nuoria sekä kartoittaa heidän kokemuksiaan ja toiveitaan tuelle tai palveluille. Riittäväällä ja oikea-aikaisella tuella voidaan ehkäistä nuorten syrjäytymistä sekä muiden sosiaalisten ongelmien kasautumista.

LÄHTEET

Aaltonen, S. 2012. Elämän umpisolmuja avaamassa – Toimijuus ja institutionaaliset rajat nuorten siirtymissä. Teoksessa Pekkarinen, E., Vehkalahti, K. & Myllyniemi, S. (toim.) Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolot - vuosikirja 2021. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 180–191.

Aaltonen, S. & Kivijärvi, A. 2017. Hyvinvointipalvelut ja nuoret aikuiset – Ohjausta monimutkaistuneissa siirtymissä. Teoksessa Aaltonen, S. & Kivijärvi, A. (toim.) Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 7–23.

Aapola, S. & Ketokivi, K. 2005. Johdanto: Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Aapola, S. & Ketokivi, K. (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 7–32.

Arnett, J. 2015. Emerging adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties. 2. painos. E-kirja. New York: Oxford University Press.

Askel aikuisuuteen. n.d. Itsenäistyminen. Verkkosivu. Viitattu 17.8.2023. <https://askelaiskuuteen.fi/nuorille/autismikirjon-nuorten-siirtymavaiheet/itse-naistyminen/>

Berngruber, A. 2017. Leaving the parental home as a transition marker to adulthood. Teoksessa Furlong, A. (toim.) Routledge Handbook of Youth and Young Adulthood. 2. painos. New York: Routledge, 193–197.

Custódio, I. 2020. Ensiaskel tulevaisuuteen. 16-vuotiaiden nuorten ajatuksia itsenäisestä asumisesta. PDF-tiedosto. Viitattu 26.8.2023. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Ensiaskel-tulevaisuuteen_verkkojulkaisu.pdf

Eduskunta. 2021. Miten täysi-ikäisyysraja on muuttunut vuodesta 1898? Verkkosivu. Viitattu 4.10.2023. <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/tietopalvelulta-kysyttya/Sivut/miten-taysi-ikaisyyssraja-on-muuttunut-vuodesta-1898-lahtien.aspx>

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Tampere: Vastapaino.

Eteläpelto, A., Heiskanen, T. & Collin, K. 2011. Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Teoksessa Eteläpelto, A., Heiskanen, T. & Collin, K. (toim.) Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa. Aikuiskasvatuksen 49. vuosikirja. Vantaa: Kansanvalitusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 9–30.

Eurostat. 2022. Young people in Europe. A statistical summary. PDF-tiedosto. Viitattu 26.8.2023. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/4031688/15191320/KS-06-22-076-EN-N.pdf>

Gordon, T. 2005. Toimijuuden käsitteiden dilemma. Teoksessa Meurmann-Solin, Anneli ja Ilkka Pyysiäinen (toim.) Ihmistieteet tänään. Helsinki: Gaudeamus Helsingin yliopiston tutkijakollegium, 114–130.

Hirschovits-Gerz, T., Heino, T., Laine, T. & Lampinen, L. 2022. Nuoret, nuoruus ja palvelujärjestelmä. Teoksessa Hirschovits-Gerz, T., Weckroth, N. & Heino, T. (toim.) Ikkuna aikuistumiseen. Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. PDF-dokumentti. Viitattu 29.9.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144027/RAP2022_002_23.2.2022_WEB_Korjattu%2028.6.2023.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Honkatukia, P., Kallio, J., Lähde, M. & Mölkänen, J. 2020. Omana itsenä osa yhteiskuntaa – itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina. PDF-dokumentti. Viitattu 24.8.2023. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/123861/978-952-03-1731-7.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Juntunen, A. 2020. Nuoret ja elävä toimijuuden tunto elämäntunnon käännekohtissa. Janus vol. 28 (1), 20–41. Viitattu 25.8.2023. <https://journal.fi/janus/article/view/70093/49848>

Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. PDF-dokumentti. Viitattu 30.9.2023. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/kuvat/verkojulkaisut/sosiaalisesti_kontrolloitu.pdf

Juvonen, T. 2020. Toimijuuden vahvistaminen. Julkaisussa Yliruka, L., Kanto-luoto, A., Heino, T. & Hipp, T. (toim.) Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus: Osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua. PDF-dokumentti. Viitattu 30.9.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/aa888780-fd66-44f7-8982-c158fb5fcfcf/content>

Jyrkämä, J. 2007. Toimijuus ja toimijatilanteet – aineksia ikääntymisen arjen tutkimiseen. Teoksessa Seppänen, M., Karisto, A. & Kröger, T. (toim.) Vanhuus ja sosiaalityö. Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä. Jyväskylä: PS-kustannus, 195–217.

Jyrkämä, J. 2013. Vanheneminen, arkitilanteet ja toimijuus. Teoksessa Heikkinen, E., Jyrkämä, J. & Rantanen, T. (toim.) Gerontologia. 3. uud. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 421–425.

Kaltiala, R. 2023. Nuoruusikä tuuliajolla – miksi hyvin- ja pahoinvointi näyttäisivät kasvavan samaan aikaan? Teoksessa Miten Suomi voi nyt ja tulevaisuudessa? Näkökulmia hyvin- ja pahoinvoinnin sekä kansantautien kehitykseen. PDF-dokumentti. Viitattu 20.8.2023. <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/TUVJ-6-22.pdf>

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Teemu Makkonen (toim.) Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karvonen, S., Kestilä, L. & Kauppinen, T. 2017. Kokevatko nuoret saavansa tarvitsemiansa sosiaali- ja terveystalvaeluja? Tuloksia väestötutkimuksista. Teoksessa Aaltonen, S. & Kivijärvi, A. (toim.) Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 27–52.

Kivijärvi, A., Armila, P., Käyhkö, M., Pöysä, V. & Wrede-Jäntti, M. 2021. Arkea ja ajankäyttöä. Turboahdetuista illoista oleilevaan palautumiseen. Teoksessa Vehkalahti, K., Aapola-Kari, S. & Armila, P. (toim.) Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa. Turku: Nuorisotutkimusseura, 81–108.

Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442. Viitattu 25.8.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990442>

Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704. Viitattu 25.8.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750704>

Malm, K. 2018. Itsenäistyvä nuori, vahvistuva toimija – tukea täysi-ikäisyyden kynnyksellä. PDF-dokumentti. Viitattu 26.8.2023. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/itsenaistyva_nuori_vahvistuva_toimija_web.pdf

Mankinen, K., Martelin, T., Pasanen, T., Solin, P. & Tamminen, N. 2020. Sosiaaliset suhteet tärkeitä yksinasuvien positiiviselle mielenterveydelle. PDF-dokumentti. Viitattu 23.8.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140484/URN_ISBN_978-952-343-543-8.pdf?sequence=1#:~:text=Yksinasuvien%20mielen%20hyvinvointia%20tukevat%20mm,ja%20toisen%20hyvinvoinnista%20huolehtimi%2D%20seen

Munn-Giddings, C. & Törrönen, M. 2018. Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten emotionaalinen kiinnitys. Teoksessa Gissler, M., Kekkonen, M., & Känkänen, P. (toim.) Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. PDF-dokumentti. Viitattu 30.9.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/THL_TEE030_2018.pdf

Mäkinen, S. 2015. Näköaloja toimijuuteen nuorten siirtymissä ja suunnanotoissa. Teoksessa Kauppila, P., Silvonon, J. & Vanhalakka-Ruoho, M. (toim.) Toimijuus, ohjaus ja elämäntulku. PDF-dokumentti. Viitattu 30.9.2023. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Nuorisolaki 21.12.2016/1285. Viitattu 29.9.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285>

Onnismaa, J. 2011. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Opetushallitus. 2023. Opiskeluhoolto. Verkkosivu. Viitattu 26.9.2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Viitattu 30.9.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Pyymäki, J. & Ikola, L. 2022. Tukea itsenäisesti asuville nuorille – sujuva arki tukee myös mielen hyvinvointia. THL-blogi 30.9.2022. Viitattu 2.10.2023. <https://blogi.thl.fi/tukea-itsenaisesti-asuville-nuorille-sujuva-arki-tukee-myos-mielen-hyvinvointia/>

Pöysä, V. & Tuuva-Hongisto, S. 2017. ”Onks käyntii ja onks kyytii?” Nuorille merkitykselliset palvelut syrjäseudulla. Teoksessa Aaltonen, S. & Kivijärvi, A. (toim.) Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 221–236.

Raitanen, M. 2001. Itsenäistyminen tietää köyhtymistä. Teoksessa Kuure, T. (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 97–108.

Raitanen, M. 2005. Aikuistuminen. Uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa? Teoksessa Sankari, A. & Jyrkämä, J. (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 187–224.

Salonen, R. 2005. Milloin omaan kotiin? Aikuistumisen vastuu Suomessa ja Espanjassa. Teoksessa Aapola, S. & Ketokivi, K. (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 66–99.

Studentum. N.d. Tampereen seudun ammattiopisto. Verkkosivu. Viitattu 3.9.2023. <https://www.studentum.fi/koulutukset/tampereen-seudun-ammattiopisto-tredu/#:~:text=Tredussa%20opiskelee%20vuositain%20noin%202017%20000%20nuorta%20ja%20aikuista%20opiskelijaa.>

Tolonen, T., Vehkalahti, K. & Aapola-Kari, S. 2021. Toiveita ja tulevaisuuksia. Nuorten koulutukselliset jatkumot ja säröt toisella asteella. Teoksessa Vehkalahti, K., Aapola-Kari, S. & Armila, P. (toim.) Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa. Turku: Nuorisotutkimusseura, 109–150.

Tormulainen, A. 2020. Kunnissa nuorten palvelujen tila osin huolettaa. Teoksessa Berg, P. & Myllyniemi, S. (toim.) Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020. PDF-dokumentti. Viitattu 29.9.2023. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/03/nuorisobarometri-2020-web-1.pdf>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Toinen painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. PDF-dokumentti. Viitattu 9.9.2023. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vahtera, J. & Uutela, A. 1994. Sosiaaliset verkostot ja sosiaalinen tuki terveysresursseina. Lääketieteellinen aikakausikirja Duodecim. Verkkosivu. Viitattu 20.8.2023. <https://www.duodecimlehti.fi/duo40219#s4>

Vehkalahti, K. & Armila, P. 2021. Uusiin suuntiin. Nuorten muuttoliike peruskoulun ja toisen asteen opintojen välisessä nivelvaiheessa. Teoksessa Vehkalahti, K., Aapola-Kari, S. & Armila, P. (toim.) Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen.

Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa. Turku: Nuorisotutkimusseura, 151–174.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Viitattu 4.10.2023. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060/19910060_2#idm45053757679008

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje Tredun opettajille

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä itsenäisesti asuvien alaikäisten toiveista palveluille ja tuelle. Taivoitteenamme on kartoittaa millä tavalla alaikäisinä itsenäisesti asuvien 15–17-vuotiaiden nuorten toimijuutta voidaan tukea. Toteutamme opinnäytetyömme yksilöhaastatteluna, ja etsimme haastateltaviksi 4–5 itsenäisesti asuvaa alaikäistä nuorta. Olisiko teidän mahdollista kartoittaa opiskelijoistanne haastatteluihin osallistujia? Haastattelun aikana on tarjolla kahvia ja pullaa, sekä jokainen osallistuja saa elokuvalipun. Mikäli löydätte haastattelusta kiinnostuneita alaikäisiä, voitte välittää oppilaan sähköpostiosoitteen suoraan allekirjoittaneille sähköpostitse.

Haastattelussa osallistuja saa kertoa vapaasti valmiiden teemojen pohjalta kokemuksistaan ja toiveistaan. Teemat lähetetään osallistujille etukäteen. Haastattelut toteutetaan ehdottoman luottamuksellisesti, sekä haastattelujen tulokset käsitellään nimettöminä ja siten, että vastauksista ei voida tunnistaa haastateltavaa. Haastattelut nauhoitetaan litterointia varten, jonka jälkeen nauhoitteet hävitetään. Haastattelut on tarkoitus järjestää maaliskuussa 2023. Sovimme jokaisen osallistujan kanssa erikseen tarkan haastatteluajankohdan ja -paikan. Toiveenamme olisi järjestää haastattelut Tredun tiloissa.

Tutkimusta varten olemme hakeneet asianmukaista tutkimuslupaa. Valmis opinnäytetyö julkaistaan osoitteessa www.theseus.fi. Mikäli teille tulee mieleen kysyttävää, olkaa meihin rohkeasti yhteydessä.

Terveisin

Reeta Peltonummi

Nina Grönholm

Liite 2. Teemahaastattelun runko

Omilleen muutto

- Miten omilleen muutto käytännössä toteutui?
- Oliko sinulla nykyisellä asuinpaikkakunnalla entuudestaan tuttuja?
- Syyt omilleen muutolle?
- Millaista tukea olet saanut itsenäistymiseen?
- Haasteet ja myönteiset puolet omilleen muuttamisessa?
- Koetko, että omilleen muutto on muuttanut sinua?

Arki

- Millaisista asioista arkesi koostuu?
- Millaiset asiat auttavat tai vaikeuttavat arkeasi?
- Millaiseksi koet arkesi?

Tuki

- Oletko kokenut haasteita tuen saamisessa? / Koetko, ettet ole saanut tarvitsemaasi tukea?
- Millaisesta tuesta kokisit olevan sinulle hyötyä?
- Millaisen tuen olet kokenut tärkeimmäksi?
- Mistä olet saanut tietoa saamastasi tuesta?

Liite 3. Tutkimusaineiston sisällönanalyysi

1 (2)

Tutkimuskysymys	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Millaisia toiveita tai tarpeita alaikäisillä itsenäisesti asuvilla nuorilla on palveluille ja tuelle?	<ul style="list-style-type: none"> - läheisiltä saatu tuki koettu riittäväksi - tarve henkiselletuella omalta opettajalta 	Läheisiltä saatava tuki Opettajan tuki	Sosiaalinen tuki
	<ul style="list-style-type: none"> - tarve terveydenhuollon palveluille - tarve koulupsykologin palvelulle - tarve koulukuraattorin palvelulle - palveluista saatava keskustelutuki identiteetin rakentumiseen 	Palveluista saatava tuki	Palvelut
Millä tavalla alaikäisten itsenäistymistä voidaan tukea?	<ul style="list-style-type: none"> - läheisiltä saatu henkinen tuki itsenäistymiseen - läheiseltä saatu psyykinen tuki - läheisiltä saatu henkinen tuki koettu tärkeäksi tueksi - läheisiltä saatu ohjaus - läheisiltä saatu tuki omilleen muuttoon valmistautumisessa - läheisiltä saatu tuki asuntojen hakemiseen - vanhemmilta saatu tuki arjen asioiden hoitamisessa - materiaalinen tuki vanhemmilta ja läheisiltä - läheisiltä saatu fyysinen apu muutossa 	Henkinen tuki läheisiltä Konkreettinen tuki läheisiltä	Sosiaalinen verkosto
	<ul style="list-style-type: none"> - sosiaalinen verkosto (perhe, ystävyysuhteet) - hyvä vuorovaikutusyhteys perheen kanssa - harrastukset - läheisten luottamus omaan pärjäämiseen - vanhemman luottamus itseensä koettu tärkeäksi tueksi - kotoa opittu taito asioihin omatoimisesti tarttumiseen - kotoa opitut taidot arjen askareisiin - kotoa opitut arjen rutiinit 	Sosiaaliset suhteet arjessa Läheisiltä saatu luottamus Kotoa opitut taidot	Toimijuuden tunnon vahvistaminen
	<ul style="list-style-type: none"> - koulun tarjoama ohjaus ja neuvonta muuttuvissa elämäntilanteissa - koulupsykologilta saatu tuki siirtymävaiheessa - tuki sosiaalisten suhteiden luomiseen 	Koulusta saatu tuki	Koulun palvelut

Millaisia kokemuksia alaikäisillä on itsenäistymisestä?	<ul style="list-style-type: none"> - uuteen kaupunkiin omilleen muuttaminen pelottanut - kokemus, että omillaan asuminen on ollut mukavaa - onnistumisen kokemus omillaan pärjäämisestä - tyytyväisyyden kokemus omilleen muuttamisesta - yksinäisyyden kokemus - yksin asuminen tuntunut alkuun oudolta - kaipaus ystävyysuhteisiin uudella opiskelupaikkakunnalla - omilleen muuton myötä muutos aikuisemmaksi ja itsenäisemmäksi - itsetuntemuksen kehittyminen - voimaantumisen kokemus siitä, että on riippumaton muista - voimaantuminen siitä, että saa elää itsenäisesti omaa elämää - luottamus itseensä ja omaan pärjäämiseen 	Omilleen muutosta seuranneet tunnekokemukset Henkinen kasvu	Itsenäistyminen
	<ul style="list-style-type: none"> - omilleen muuton tuoma vapaus (vanhempien kontrollista vapautuminen, oman identiteetin löytäminen) - vapaus tehdä omat päätökset koettu myönteisenä - omilleen muuton tuoma vapaus olla oma itsensä - vapaus päättää asioista koettu myönteisenä - vapaus luoda oma arkensa - vastuun ottaminen omasta elämästä lisääntynyt - vastuu omasta taloudellisesta pärjäämisestä - vastuu omasta jaksamisesta - vastuunotto omassa arjessa koettu aluksi haasteena (kauppakäynnit, ruoista päättäminen) 	Vapaus tehdä omat päätökset Vastuun lisääntyminen	Identiteetin kehittyminen